

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

Barbora Filipová

Bakalářská práce

Kulturní střet v česko-muslimských manželstvích

Vedoucí práce: PhDr. Mirjam Moravcová, DrSc.

Praha 2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 20. 6. 2012

.....
podpis

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Mirjam Moravcové, DrSc. za energii, se kterou se mi věnovala, cenné rady, které mi poskytla a především za velmi vstřícný přístup. Dále samozřejmě všem respondentům, kteří byli ochotni se mnou uskutečnit rozhovor a sdělit mi informace, často velmi osobního charakteru. A v neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině, která mě podporovala nejen během psaní práce, ale v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teoretická východiska práce.....	7
1.1 Morgensternová, Šulová - Interkulturní psychologie.....	7
1.2 Průcha - Interkulturní komunikace.....	8
1.3 Augustin Barbara - Manželství přesahující hranice.....	9
2. Literatura a studie řešící témata vztahující se k islámu.....	11
2.1 Drápalová, Kolářová - Manželství s cizincem (cizinkou) muslimského vyznání..	11
2.2 Topinka (ed.) - Integrační proces muslimů v České republice - pilotní projekt....	11
2.3 Literatura o islámu.....	12
3. Islám - myšlenková základna, prameny a povinnosti.....	13
3.1 Islám.....	13
3.2 Prameny islámu.....	14
3.3 Korán.....	14
3.4 Sunna.....	15
3.5 Šarí'a.....	16
3.6 Harán vs. halál.....	16
3.7 Pět pilířů.....	17
3.7.1 První pilíř - vyznání víry (šaháda).....	17
3.7.2 Druhý pilíř - modlitba (salát).....	17
3.7.3 Třetí pilíř - půst (saum).....	19
3.7.4 Čtvrtý pilíř - almužna (zakát).....	19
3.7.5 Pátý pilíř - pouť (hadždž).....	20
3.8 Muž a žena v islámu.....	21
3.9 Manželství.....	21
3.10 Rodinný život.....	23
3.11 Rozvod.....	24
3.12 Vnímání ženy.....	24
3.13 Odívání, zdobení a stravování.....	25
4. Způsob provádění výzkumu a následné analýzy.....	27
4.1 Metodika sběru empirických dat v terénu.....	27
4.2 Výběr vzorku respondentů.....	28
4.3 Vyhodnocení dat.....	29

5. Případové studie.....	31
5.1 Manželství dvou intelektuálů: respondent č. 1.....	31
5.2 Neúspěšné manželství: respondent č. 2.....	35
5.3 Nový začátek: respondent č. 3.....	39
5.4 Požehnání Alláhem: respondent č. 4.....	43
6. Kulturní střet v česko-muslimském manželství: analýza získaných dat.....	50
6.1 Setkání českého partnera s islámem a zaujetí postoje k němu.....	50
6.2 Reakce rodiny respondenta.....	51
6.3 Reakce rodiny muslimského partnera.....	51
6.4 Genderové role v rámci vztahu a ve společnosti.....	52
6.5 Stravování.....	52
6.6 Odívání a zdobení.....	53
6.7 Křesťanské vs. muslimské festivity.....	53
6.8 Výchova dětí.....	54
Závěr.....	55
Seznam literárních a dalších informačních zdrojů.....	56

Úvod

V několika posledních desetiletích se z různých důvodů významně zvýšil počet muslimů, kteří imigrují do zemí Evropy. Česká republika není výjimkou, ačkoli v porovnání s většinou jiných evropských zemí, se tak zatím děje v menším měřítku, a to především z důvodů geografických a historických. Obecně se dá říci, že každý přicházející cizinec do nové země přiváží částečně i svou kulturu, zvyky, tradice a podobně, avšak imigranti z řad muslimů s sebou přinášejí ještě další, velmi významný prvek, kterým je islám. A významný je především proto, že se nejedná pouze o náboženství, ale v podstatě o komplexní systém hodnot a pravidel, která prostupují život muslima od narození až po jeho smrt. Jde tedy o něco, co by mělo správně stát nad kulturními rozdíly jednotlivců a stmelovat je do jednotné skupiny věřících. Díky této premise se také ve své práci zaměřuji na svazky Čechů s muslimy, jejichž národnostní původ není mezi kritérii výběru respondentů nijak specifikován.

A tak na půdu sekularizovaných států, v nichž statistiky mapující vliv náboženství ve společnosti ukazují trvale klesající tendenci, kde ubývá lidí chodících do kostela a kde stojí v hlavní roli především jedinec, přichází lidé, kteří by správně měli celý svůj život řídit dle Bohem nastavených pravidel a v první řadě být muslimy a teprve potom konkrétními jednotlivci. Už z tohoto je jasné, že zde dochází ke střetu dvou odlišných světů a do toho je vše umocněno tím, že hodnoty, pravidla a zvyklosti (normy jednání a chování) těchto dvou kultur jsou často diametrálně odlišné.

Jakým způsobem se tyto světy liší a jak se s těmito rozdíly vypořádává původní společnost dané země, by se dalo zkoumat z mnoha úhlů pohledu a v různých souvislostech. Já si pro svou práci vybrala téma manželství a zaměřila se na něj pouze v kontextu občanů České republiky. Tato geografická vyhraněnost vyplývá z toho, že na území Evropy by se jen těžko hledal nějaký jednotný model, který by se dal vztáhnout na evropské země obecně, a tudíž by se jednotlivé případy v analytické části práce daly jen stěží porovnat. Téma manželství jsem si vybrala především z toho důvodu, že právě role ženy, muže a rodiny v muslimské společnosti se často jeví, alespoň dle veřejně prezentovaných informací, jako přinejmenším velmi odlišná od jejího pojetí v naší kultuře.

Cílem mé práce tedy je uvést, čím by se měl správný muslim podle příkazovosti islámu ve svém životě řídit, jak by se měl dívat na svět a dle jakých pravidel by měl prožívat svůj každodenní život a následně se pak v několika případových studiích pokusit zjistit, jak toto vše prakticky funguje ve chvíli, kdy si muslim vezme partnera pocházejícího z naprosto jiného, tedy českého, kulturního prostředí. Mým záměrem je zjistit, jakým způsobem původní

kultury (v nichž manželé procházeli socializací) a především odlišná náboženská víra partnerů jejich vztah ovlivní, zda se pár snaží integrovat a skloubit dohromady prvky obou kultur, či se jeden z partnerů podřídí druhému, nebo jakým jiným způsobem tento kulturní střet řeší. Samozřejmě si uvědomuji, že na základě několika případových studií mohu jen stěží definovat nějaký obecně platný způsob, proto jsem se naopak snažila zaměřit na co možná největší heterogenost popsanych případů s cílem ukázat různé varianty řešení a ne určit jedno konkrétní a pak mu přisuzovat nějakou univerzálnost.

Co se týká relevantní literatury, tak jsem bohužel během přípravy podkladů pro tuto práci zjistila, že na našem trhu v podstatě neexistuje žádný titul, který by se přímo věnoval tematice česko-muslimského manželství, nebo jsem ho alespoň nedopátrala. Nalezneme velké množství knih ohledně české rodiny, jejího historického vývoje, proměn v postindustriální společnosti a jejich společenských důsledků. Dále tituly zabývající se islámem z pohledu historického, náboženského či sociologického. Případně knihy řešící tematiku multikulturality a interkulturní komunikace. Bohužel mi ale není známý žádný knižní titul, který by tato témata spojoval pod hlavičkou česko-muslimského manželství z toho pohledu, z jakého ho v této práci chci nahlížet já.

1. Teoretická východiska práce

V této části práce uvádím teoretické podklady vztahující se k tématu odlišnosti kultur, procesu začleňování jednotlivce do společnosti, vzájemného vlivu kultur a kulturního střetu, na kterých jsem ve své práci stavěla.

Téma mé práce je založeno na dvou předpokladech. Jednak na předpokladu, že u každého jedince dochází k procesu socializace a enkulturace, které se v české a muslimské společnosti liší a v důsledku toho může docházet ke kulturním střetům. Jednak na předpokladu, že při dlouhodobém kontaktu jedinců procházejících socializací a enkulturací v různých kulturách dochází k akulturaci a případně k asimilaci jednoho z nich do kultury druhého.

Základními jsou tak pro mou práci čtyři pojmy: **socializace**, **enkulturace**, **akulturace** a **asimilace**, které definuji níže.

1. 1 Morgensternová Monika, Šulová Lenka - Interkulturní psychologie¹

Problémem socializace a enkulturace se zabývají Morgensternová a Šulová při řešení otázky vlivu kultury na jedince, otázky vztahu k jiným kulturám a otázky interkulturních partnerských vztahů.

Obě autorky budují na předpokladu, že každý jedinec prochází procesem **socializace** a **enkulturace**. V jejich průběhu si člověk osvojuje kulturu, systém hodnot a filosofických pohledů na svět. Autorky socializaci a enkulturaci chápou jako dva sice autonomní, ale vzájemně blízké procesy, kterými prochází každý jedinec.

Nejdříve však pro upřesnění terminologie uvedu, co o těchto termínech říkají a jak je definují samy autorky.

Socializace je „(...) proces, kterým jedinec ve společnosti prochází, vyvíjí se, formuje a je formován. (...) Jedinci ho zajišťuje jeho personální i předmětné prostředí. Je to proces, v němž postupnými kroky a vzájemnou interakcí člověka s prostředím dochází k začleňování jedince do společnosti. Jsou mu předávány modely chování, způsoby i formy komunikace, dochází v něm k interiorizaci společenských norem. (...) Cílem procesu socializace je tedy

¹ Tato publikace se zabývá kulturou a jejím vlivem na jedince. Jakým způsobem ho utváří a formuje. Dále tím, jak přistupovat k jiným kulturám, jak se např. vyhnout předsudkům a stereotypům. Rozebírány jsou mimo jiné právě i interkulturní partnerské vztahy.

*integrovaný jedinec schopný rozumět společnosti, v níž se pohybuje, čerpat z ní, ale být jí zároveň přínosem, obohacovat a rozvíjet ji svou existencí.*²

Enkulturační je „(...) jakési postupné začleňování se do kultury.“³ „Dítě se rodí do kultury svých rodičů a v průběhu socializace si osvojuje specifické kulturní charakteristiky. Kulturními charakteristikami rozumíme různé normy, hodnoty, vzorce chování, které jsou v dané kultuře zastoupené.“⁴

1.2 Průcha Jan - Interkulturní komunikace⁵

Při kontaktu různých etnik, jazyků a kultur se zároveň odehrává jeden z nejčastějších sociálních procesů, se kterým se můžeme setkat a jenž se nazývá **akulturační**. Dle teorie Průchy probíhá většinou nevědomě a dochází při něm k přejímání kulturních prvků členy jiné kultury. Setkáme se s ním v podstatě vždy, když se dvě či více kultur ocitá v dlouhodobějším vzájemném styku. K tomuto procesu dochází přirozeně, avšak setkat se můžeme i s násilnou akulturací, kdy například většinová společnost šíří své kulturní prvky do minoritní společnosti díky své mocenské převaze. Termín akulturační Průcha definuje dle Broučka jako „(...) sociální proces, v němž dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturační zahrnuje jak přebírání určitých prvků z jiné kultury, tak jejich odmítání, vylučování nebo jejich přetváření.“⁶

V případě imigrantů se při procesu akulturační často setkáváme s dalším sociálním jevem, jímž je kulturní **asimilace**. Její definici uvádí Průcha opět z práce Broučka. „Asimilace je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní, přejímané kultury.“⁷

Podle Průchy však při komunikaci partnerů z odlišných kultur dochází i k různým jevům, které mohou celý proces komplikovat. Míra negativního vlivu těchto překážek se však odvíjí především od dvou zásadních faktorů. Tím prvním je rozdílnost kultur partnerů, mezi nimiž komunikace probíhá. V tomto případě samozřejmě platí zásada, že pravděpodobnost výskytu komunikačních bariér je úměrná rozdílnosti kultur partnerů. Druhým prvkem je výběr

² Morgensternová, Monika; Šulová Lenka a kol. - Interkulturní psychologie, Karolinum, Praha 2009, str. 31

³ Tamtéž, str. 35

⁴ Tamtéž, str. 35

⁵ V této knize se autor věnuje interkulturní komunikaci především na teoretické bázi. Velká část se zabývá rolí jazyka a dalších komunikačních faktorů. Avšak dozvídáme se zde i o procesech, ke kterým dochází při vzájemném styku dvou a více kultur, a které jsou relevantní pro mou práci.

⁶ Průcha, Jan - Interkulturní komunikace, Grada Publishing, Praha 2010, str. 55

⁷ Tamtéž, str. 56

jazyka užitého pro komunikaci. Jeho vliv se mění především v závislosti na tom, zda je pro oba komunikační partnery jazykem cizím, či je alespoň pro jednoho z nich řečí mateřskou, případně zda se k použitému jazyku některý z komunikačních partnerů nestaví negativně.

1.3 Augustin Barbara - Manželství přesahující hranice

Odjakživa si lidé uvědomovali, že pro přežití jejich společenství je zcela zásadní žít v blízkosti s jinými skupinami. Důsledkem toho bylo mimo jiné i uzavírání sňatků mimo okruh vlastního společenství a přesná pravidla týkající se volby partnera apod. určovala skupina jako celek. Hlavním účelem těchto pravidel bylo především přežití geografické, ekonomické a demografické. Ovšem uzavírání manželství s cizinci může mít pro skupinu i fatální negativní důsledky, které mohou vést až k vymření daného společenství. Z toho důvodu se v případě oslabení skupiny pravidla pro výběr partnera zpřísňují a mohou mít za následek až zákaz odchodu mimo společenství, a to především v případě pravidel vztahujících se na ženy.

V současné době se díky časté migraci lidí, ať už z důvodů pracovních, studijních, či turistických, zvyšuje i počet smíšených manželství. Ta jsou často vnímána jako typy svazků, které běžná pravidla určující manželství pozměňují a rozšiřují, avšak dá se i říci, že „(...) nám smíšené manželství umožňuje porozumět sociální logice, která se skrývá za všemi svazky jedinců. Manželství je ve výsledku univerzální sociální fakt, ale přináší různé formy v závislosti na společnostech, kulturách a náboženstvích, ve kterých se odehrávají. Smíšené manželství vykazuje jisté mechanismy, které, přestože samy tvoří faktor zvláštních okolností, nám dovolují jisté zobecnění.“⁸

Tímto typem svazku podstupují partneri určitou nejistotu a riziko, avšak zároveň právě pocit dobrodružství může být dle Barbary jedním z faktorů, který ke vzniku těchto manželství napomáhá. Důležitý je i sexuální aspekt a pocit zakázaného ovoce, setkat se však můžeme samozřejmě i s chladným kalkulem ze strany jednoho z partnerů, či může jít o formu revolty vůči striktní rodičovské výchově. Ale zde nejde jen o zkoušku rodičů, ale celé společnosti. „Každopádně seznámení dvou cizinců dává do pohybu pocity fascinace a přitažlivosti, které budou intenzivnější a nutkavější, pokud je sociální tlak uplatňovaný jejich příslušnou skupinou výrazný. Tajné důvěrné přátelství se stává silným vztahem navzdory nepřátelskému

⁸ Barbara, Augustin - Marriage Across Frontiers, Multilingual Matters Ltd, Bristol 1989, str. 9

prostředí. Mimo to přináší i element rizika a neznáma. Partneři ve smíšeném manželství vyjadřují svůj odpor té sociální skupině, která je chtěla zaškatulkovat.“⁹

Odlíšné odezvy na tento typ svazku tak můžeme pozorovat nejen na úrovni blízké rodiny, ale i přátel, či kolegů. Lišit se budou samozřejmě i v závislosti na historickém období, či geografii. Krom těchto hledisek ovlivňuje negativní či pozitivní přijetí partnera z jiné kultury i jeho sociální status, národnost, barva kůže, či náboženské vyznání, což je i důležitý faktor z hlediska církví, protože pro ně představuje potencionální ohrožení. A stejně, jako se bude reakce na cizího partnera lišit v souvislosti s výše zmíněnými faktory, jiné jevy, jako například úroveň vzdělání, role ženy a muže v rodině, či schopnost interpretovat řeč, zvyky i prostředky neverbální komunikace v kontextu partnerovy kultury, budou ovlivňovat pravděpodobnost úspěšnosti sňatku.

Rozdílnost v náboženství partnerů je jednou z nejnápadnějších podmínek, a to i v případě, že se manželé rozhodli svou víru neprojektovat. *„Každý jedinec je vytvářen od ranného dětství svým rodinným prostředím, které zpětně formuje část větší kulturní skupiny. Jeho nebo její osobnost se formuje celým tím kulturním a sociálním dědictvím. Jedinec se do určité míry stává produktem kulturního rozdílu, který se prosazuje, když je vystaven jiné kultuře.“¹⁰* A právě poté, co si partneři tento fakt uvědomí, se musí pokusit najít způsob společného soužití, který je akceptovatelný pro oba.

Z výše zmíněných teoretických východisek budu vycházet.

⁹ Barbara, Augustin - Marriage Across Frontiers, c. d., str. 15

¹⁰ Tamtéž, str. 34

2. Literatura a studie řešící témata vztahující se k islámu

V této části práce bych ráda přiblížila několik prací, které jsou té mé tematicky blízké. Poté jen zběžně uvedu několik titulů, ze kterých jsem převážně čerpala informace týkající se islámu.

2.1 Drápalová Barbora, Kolářová Ilona - Manželství s cizincem (cizinkou) muslimského vyznání

Tato studie pochází z roku 2001 a o rok později byla doplněna. Vznikla z podnětu Komise ministra vnitra České republiky a jeho realizace proběhla ve městě Plzeň a okolí.

Cílem studie bylo blíže postihnout oblast rodinného života a soužití ve smíšených manželstvích Čechů a muslimů. Motivací autorky k této práci byla praxe ve Fondu ohrožených dětí, kde se setkaly s několika případy domácího násilí v česko-muslimských manželstvích. Na základě této zkušenosti byla stanovena i počáteční hypotéza, že muži - muslimové - mají ztížený přístup k životnímu stylu, zvykům, návykům a chování, které jim bylo vštípeno v kultuře, ze které pochází. Navíc v některých případech není muž schopen finančně rodinu zajistit. Všechny tyto faktory působí na muže traumaticky a výsledkem je domácí násilí.

Výzkum byl realizován prostřednictvím přímých rozhovorů s lidmi, žijícími v česko-muslimském manželství a s pracovníky institucí, které se zabývají problematikou muslimů, rodinnými vztahy a dětmi v rodině.

Hypotéza stanovená v počátku výzkumu se jeho realizací potvrdila jen z části. Vyskytly se smíšené česko-muslimské páry, ve kterých docházelo k manželským problémům a domácímu násilí, ale ne v tolika případech jako se očekávalo. Samy autorky však ve výzkumu uvádějí jako důležitý aspekt, že „(...) zkoumané typy manželství při řešení poruch manželského soužití pomoc sociálních institucí zřejmě nevyhledávají a nebo vyhledávají minimálně.“¹¹

2.2 Topinka Daniel (ed.) - Integrační proces muslimů v České republice - pilotní projekt

¹¹ Drápalová, Barbora; Kolářová, Ilona - Manželství s cizincem (cizinkou) muslimského vyznání; dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/123/Manzelstvi_s_cizincem_cizinkou_muslimskeho_vyznani.pdf (16. 6. 2011), str. 28

Výzkumná zpráva z roku 2006-2007 zpracovaná pro Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra České republiky. Zabývá se integračním procesem muslimů do české společnosti.

Hlavními cíli bylo zjistit, jakým způsobem a do jaké míry integrace probíhá, jaké jsou její překážky a definovat problematické body, ve kterých může častěji docházet k znesnadnění integrace jedince do většinové společnosti. Dále si práce klade za cíl definovat, jakým způsobem se muslimská menšina k těmto překážkám staví a zda se sama o integraci snaží, či je jí bližší se od většinové společnosti oddělovat.

Během výzkumu bylo pořizeno a zpracováno 40 rozhovorů s muslimy. Všechna tato interview prováděli vyškolení tazatelé v 10 městech České republiky. Výsledkem práce je celkem rozsáhle popsaná situace muslimů v České republice a to jak z pohledu samotných členů komunity, tak rozsáhlé literatury, která byla pro zpracování zprávy použita. V závěru studie vytvořili autoři doporučení pro budoucí podobné výzkumy a pro podporu integrace muslimů do české společnosti.

2.3 Literatura o islámu

Abych mohla čtenáři představit islám jako takový, pracovala jsem s mnoha literárními zdroji zabývajícími se tímto náboženstvím, jeho historií, pravidly, zásadami a jejich uplatněním v muslimské společnosti. Všechny tyto tituly uvádím v seznamu literatury na konci práce, avšak jako stěžejní bych jmenovala tyto - Křikavová, Mendel, Müller, Dudák - Islám - ideál a skutečnost a Hammudah 'Abd al-'Átí - Zaostřeno na islám.

3. Islám - myšlenková základna, prameny a povinnosti

Tato práce se věnuje tématu česko-muslimského manželství. Protože je psána především pro českého čtenáře, tak nepovažuji za důležité blíže definovat českou společnost, pravidla, zvyky a hodnoty, které jsou v ní považovány za obecně sdílené. Avšak jako potřebné vidím přiblížení islámu a pravidel, která ovlivňují život muslimů, postavení muže a ženy v muslimské společnosti a manželského svazku samotného. A to z toho důvodu, aby čtenář lépe pochopil, proč a kde se ve vztahu muslima s českým partnerem dají ony kulturní střety, alespoň teoreticky, předpokládat.

O všech bodech, které zde zmíním, by se dalo samozřejmě rozepsat mnohem více, ale tato práce se nemá zabývat v první řadě islámem jako takovým, proto je mým cílem načrtnout pouze základní strukturu sloužící pro lepší představu myšlenkové základny tohoto náboženství. To je důvod, proč se snažím podat všechny informace spíše stručněji a pro hlubší prostudování daných okruhů odkazuji čtenáře na použitou literaturu, kterou uvádím v závěru práce. Po uvedení základních pramenů a povinností se budu zabývat především oblastem, které jsou důležité pro téma mé práce, jako je například role muže a ženy v islámské společnosti a manželství, pravidla a omezení týkající se odívání, stravování atd.

3.1 Islám

Islám je po křesťanství druhé největší světové náboženství, jehož stoupenci se nazývají muslimové. Založeno bylo v Arábii v 7. století n. l. prorokem Muhammadem a jedná se o monoteistickou víru, jejímž jediným Bohem je Alláh. „*Pouze Jemu patří uctívání, pouze On je Věčný, On je Stvořitelem a Pánem vesmíru a všech světů.*“¹² Právě Alláh měl Muhammadovi zjevit posvátné písmo - Korán. Muhammad měl předat slovo Alláhovo a zároveň sloužit jako ideální vzor mravnosti a zbožnosti. Ačkoli, jak je uvedeno výše, je vznik tohoto náboženství všeobecně datován do 7. století našeho letopočtu, v knize *Zaostřeno na islám* se dočteme, že „*(...) datum založení islámu spadá do časů Adamových. Islám existoval v té či oné podobě už od počátku a bude existovat až do konce času.*“¹³ Muhammad jej měl v 7. století již jen obnovit jako poslední z proroků.

V překladu znamená islám „podrobení se“¹⁴ a muslim „ten, kdo se podřizuje (Bohu)“¹⁵. Islám však není pouhým náboženstvím. Jde o celistvý systém morálních a

¹² Hammudah ʿAbd al-ʿĀtí - *Zaostřeno na islám*, Islámská nadace v Praze, Praha 2010, str. 15

¹³ Tamtéž, 23

¹⁴ URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Isl%C3%A1m>

¹⁵ Tamtéž

společenských hodnot a norem, která řídí každodenní život muslima do nejmenších podrobností. „Ačkoli v islámu vznikla celá řada sektářských hnutí, všichni muslimové jsou vázáni společnou vírou a vědomím příslušnosti k jedné komunitě.“¹⁶

Islámská náboženská obec se nazývá umma. „Muslimská umma je souhrnem všech muslimů na světě v daném okamžiku a také vědomím společných dějin islámské cesty převzaté po předcích.“¹⁷ Jde o shromáždění, které spojuje muslimy napříč kulturami a národnostmi. Přesný počet muslimů ve světě je obtížné uvést, obecně se však uvádí zhruba 1 miliarda věřících. Stejně tak je nemožné zjistit přesné číslo ohledně muslimů žijících na území České republiky, avšak dle odhadu, který například i Islámská nadace v Praze vidí jako reálný, zde žije kolem 10 - 12 tisíc muslimů. Z toho přibližně 5 tisíc je praktikujících. Z velké části se jedná samozřejmě o cizince a Češi tvoří odhadem asi 600 - 700 člennou skupinu.¹⁸

3.2 Prameny islámu

To, že jediným bohem muslimů je Alláh a posledním prorokem Muhammed, se prohlašuje již v šáhádě¹⁹. A právě s postavou Alláha a Mohammeda jsou spojeny dva nejdůležitější prameny islámu, které provázejí muslima celým životem a společně tvoří základ islámské právní vědy.

3.3 Korán

Tím prvním je Korán. Text sestávající ze 114 kapitol nazývaných súry a jehož role je připodobňována k Ježíši Kristu v křesťanství. Právě z jeho důležitosti pro každého muslima a celý islám vyplývá i způsob, jak má věřící s Koránem zacházet. Dotýkat se ho může pouze v rituálně čistém stavu, ukládat ho jen na čisté místo a nikdy na něj nesmí položit jiné knihy. Celkově s ním musí zacházet s úctou a za velmi bohubíby čin se považuje naučit se celý jeho text nazpaměť.

Korán však neslouží jen jako modlitební kniha, jejíž úryvky textů se recitují během každé modlitby, ale především jako zdroj vedení, který napomáhá každému muslimovi rozlišovat mezi dobrým a zlým a v podstatě určuje pravidla, podle nichž by měl každý správný věřící žít. V některých zemích slouží dokonce jako hlavní pramen pro zákonodárství.

¹⁶ URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/295507/Islam> Although many sectarian movements have arisen within Islam, all Muslims are bound by a common faith and a sense of belonging to a single community.

¹⁷ Denny, Frederic - Islám a muslimská obec, Prostor, Praha, 1998, str. 21

¹⁸ Informace získané na základě osobní konzultaci v Islámské nadaci v Praze

¹⁹ Vysvětleno níže v oddílu 3.7.1

Celý text pochází dle muslimů do posledního písmene od Alláha a postupně byl zjevován Muhammadovi archandělem Gabrielem. Přestože byl původně celý Korán předáván pouze ústně a k jeho kompletnímu sepsání došlo až několik let po Muhammadově smrti, odmítají muslimové, že by se v jeho textu vyskytovala jakákoli lidská příměs a někteří dokonce neuznávají ani jeho překlady z arabštiny do jiných jazyků. Způsobem vzniku se tak velmi liší od jiných svatých knih, které se většinou vyvíjely a jejichž text vznikl díky více zdrojům. Avšak právě v tomto bodě vidí někteří odborníci problém ve chvíli, kdy si kladou otázky týkající se slučitelnosti islámu s dnešní moderní společností. „V islámu obecně je kromě alegorického výkladu nepřítomna i představa postupného zjevení, která je v judaismu a křesťanství běžně přijímána. Starý zákon má mnoho pasáží, které by dnes žádný žid ani křesťan nepovažoval za rozkaz k boji. Například žádný z nich by pravděpodobně neprodal svoji dceru do otroctví (Exodus 21:7) ani nezabil někoho, kdo pracuje o sabatu (Exodus 35:2). Pro muslima jsou však všechny příkazy v Koránu stále platné.“²⁰ „Všechny směry islámu po celém světě učí, že Korán je dokonalé slovo Alláha, platné vždy a pro všechny národy.“²¹

3.4 Sunna

Mohammed měl vést ukázněný život, jeho slova měla být neomylná a chování vzorem všem ostatním. Zprávy o jeho výrociích a činech se předávaly ústně a i po jeho smrti se dále šířily a začaly být považovány za závazné normy a ustanovenou tradici, tzv. sunnu. Tato sdělení, v nichž se o životě Mohammeda dozvídáme a jež nám zprostředkovávají jeho výroky, se nazývají hadíthy. Věnují se rozličným tématům a v případě, že se nám tedy nedostane odpovědi na nějakou otázku v Koránu, většinou ji nalezneme právě v sunně. K jejímu následování vyzývá i sám Korán a obecně je jejich vztah vnímán tak, že Korán stanovuje především předpisy obecného charakteru a sunna je podrobněji rozpracovává a ukazuje jejich aplikaci v běžném životě. Většinou je tedy vnímána jako takové rozšíření Koránu a podle některých učenců dokonce nelze bez sunny Korán správně pochopit. „Svým významem jsou tyto texty v islámu hned za Koránem, a protože jsou mnohem obsáhlejší a podrobnější než Korán, jsou hlavním zdrojem pro šaríu, islámské právo, a většinu islámských zvyků.“²² Vzhledem k tomu, že správný muslim by měl následovat a napodobovat chování Proroka, setkáváme se zde s podobným vztahem k modernitě, jako v případě Koránu. „Z věroučného

²⁰ Spencer, Robert - Islám bez závoje, Triton, Praha 2006, str. 38

²¹ Tamtéž, str. 39

²² Tamtéž, str. 58

hlediska představuje zavrženíhodný protiklad k sunně - jakožto teorii nebo praxi posvěcené Muhammadovým vzorem nebo tradicí obce - vlastně jakýkoliv novátorský názor nebo chování, nevhodné novotářství (bid'at).“²³

3.5 Šarí'a

Islámské náboženské právo, šarí'a, je stejně jako Korán považováno za věčné a nestvořené. Zahrnuje všechny důležité oblasti včetně politiky, ekonomie, rodiny, sexuality, hygieny atd. a v podstatě tak obsáhne celý život člověka. „*Pro všechny záležitosti má islám zákony a předpisy. Vyhlásil lidem zákony, které obsáhnou jejich celý život od doby před narozením až po pohřeb...Žádnou důležitou otázku života islám neponechává bez zákonné úpravy...*“²⁴ Vztah mezi Bohem a člověkem je z pohledu náboženského práva obdobný, jako mezi Pánem a služebníkem. A právě jako svému služebníkovu ukázal Bůh prostřednictvím Koránu a sunny cestu, které by se měl člověk držet.

V průběhu vývoje islámu se zrodil i vědní obor - fiqh, který se zabývá výkladem šarí'y. Na počátku byla zřejmě nutnost řešit praktické potřeby a odpovědi se hledali opět v Koránu a sunně, ale časem se vyvinulo několik právních škol, které se mezi sebou určitým způsobem liší. Z tohoto důvodu také nelze například jednoznačně určit trest za některý z hříchů, protože na určité prohřešky právní školy nahlíží odlišně.

3.6 Harám vs. halál

V islámském právním systému se v podstatě všechny lidské činy dělí do 5 základních tříd a díky jejich zařazení se věřící dozvídá, jak je ten který úkon hodnocen dle náboženského hlediska. Každá třída se ještě dále dělí, ale základní jsou tyto:

1. fard, wádžib - vše, co je podle Koránu povinné;
2. sunna, mustahabb, mandúb - činnosti, které jsou doporučeny na základě hadíthů;
3. mubáh - činy, které jsou v podstatě neutrální. Nejsou tedy ani zakázané, ani povinné;
4. makrúh - činnosti zavrženíhodné, které by se neměly konat, avšak nepodléhají trestu;
5. harám - vše, co je harám, je hřích. Tyto činnosti jsou zakázané a následuje za ně trest.

²³ Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, Vyšehrad, Praha 2003, str. 48

²⁴ Tamtéž, str. 117

To, co je k protikladu k hříchu (harám), se nazývá halál a jde tedy o vše, co je dovoleno. Tento termín se používá především pro kategorizaci osob a věcí. Informace o tom, co je Bohem zakázané a co povolené, nalezneme opět ve dvou základních pramenech islámu, tedy v Koránu a sunně. Nejhorším prohřeškem je odpadlictví od víry, trest za něj se však v pojetí různých právních škol může lišit.

Velmi dopodrobna je rozpracováno dělení zakázaného a povoleného například v oblasti stravování, avšak „*Úvahy o tom, co je halál a co harám, se týkají také bohoslužby, manželství a rozvodu, sexuálního života, oblékání, nošení šperků a používání voňavek, etikety a mezilidských vztahů, správného používání toalet, sportování a zábavy, obchodních záležitostí, vztahů s nemuslimy a mnoha dalších věcí.*“²⁵

3.7 Pět pilířů

Islám klade velký důraz na uplatňování určitých pravidel a povinností v každodenním životě muslima. Jejich plněním se člověk přibližuje Bohu, kterému tím vyjadřuje úctu a otevírá si cestu do ráje. Toto náboženství určuje pravidla v podstatě pro jakoukoli činnost a oblast života a jeho záběr je natolik široký, že se jeho zásady lidé učí často po celý život. Společný základ náboženské praxe bychom však mohli shrnout do několika bodů, které bývají obvykle označovány jako „pět pilířů“ a stanovit je měl Mohammed ve svém posledním kázání. Jedná se o vyznání víry, modlitbu, půst, almužnu a pouť do Mekky.

3.7.1 První pilíř - vyznání víry (šaháda)

Šaháda je tzv. vyznání víry, tedy formule, jejíž překlad zní: „Není božstva kromě Alláha a Muhammad je posel Boží.“ Touto větou věřící veřejně vyjadřuje svůj postoj ke světu a dává najevo, že je stoupencem islámu. Jejím vyřknutím se člověk stává muslimem a znovu ji pronáší v průběhu každé modlitby. „*Během každodenních modliteb muslimové opakují tato slova celkem sedmkrát. Šeptají je do ucha novorozenců, a přejí si, aby byla i jejich posledním výrokem na tomto světě.*“²⁶ Dalším ze způsobů, jak dát okolí najevo svou víru v případě nových konvertitů je u mužů například podstoupení obřízky a připojení si islámského jména ke svému původnímu, či jeho užívání namísto něj.

3.7.2 Druhý pilíř - modlitba (salát)

²⁵ Denny, Frederic - Islám a muslimská obec, Prostor, Praha, 1998, str. 139

²⁶ Hitchcocková, Susan Tyler; Esposito, John- Zeměpis náboženství, Knižní klub v ed. Universum, Praha 2009, str. 351

Dodržování modlitby je v islámu velmi důležité. Pokud jí věřící nedodrží, dopouští se hříchu a může to být chápáno i jako odklon od víry. Jejím cílem není Boha o něco prosit, ale projevit čistě svou zbožnost. „*Je projevem pokory, díkůvzdání a odevzdanosti do vůle Boží. Je vlastně jedinou pravidelnou bohoslužbou, neboť islám nezná mši nebo bohoslužby v křesťanském slova smyslu.*“²⁷ „*Jako pokorný, čistě bohabojný projev nemůže být spojována se snahou vyprositi si od Boha cokoli jiného než správné vedení.*“²⁸

Samotná modlitba má svá přesná pravidla, za kterých může probíhat. V první řadě by se jí měl účastnit pouze duševně zdravý a dospělý člověk (děti by se měly začít učit modlit kolem sedmého roku a zhruba od desátého roku by jim rodiče měli modlení doporučovat) a jejím jazykem by měla být arabština. Velký důraz je zde kladen na čistotu, a to jak čistotu těla věřícího, tak jeho šatstva, stejně jako místa modlitby. K očištění těla slouží rituální omývání, během kterého se omyje tvář, hlava, uši, nosní dírky, ruce s předloktím, nohy a kotníky. V případě, že modlíci očistu nevykoná, je jeho modlitba neplatná. S čistotou souvisí i zákaz vykonávání modlitby vztahující se na ženy. Ty se nesmí modlit v době menstruace a šestinedělí.

Nahota musí být v průběhu modlitby zakryta oděvem, a to u mužů minimálně od pupíku po kolena a u žen celé tělo vyjma obličeje, rukou a chodidel. „*Tímto předpisem je vlastně dána i norma, nakolik má žena chodit zahalena před cizími muži. Má mít vždy zakryty vlasy; závoj přes obličej však klasické právní normy nevyžadují a mnoho moderních muslimských autorů zdůrazňuje, že jde o škodlivý zvyk z doby úpadku.*“²⁹ Modlitby se dělí na povinné a nepovinné. Těch povinných je během dne pět. První povinná modlitba by se měla konat před východem slunce, druhá kolem poledne, třetí odpoledne, čtvrtá jakmile zajde slunce a pátá, večerní modlitba, připadá na čas asi hodinu a půl po západu slunce. V případě vážného důvodu je možné modlitbu nevykonat, ale s nutností jejího pozdějšího nahrazení. „*Každý muslim, muž či žena, musí vykonat přinejmenším pět denních modliteb v určenou domu, nemá-li ovšem nějaký ospravedlnitelný důvod, proč je nekoná, proč je koná dohromady nebo proč je koná opožděně.*“³⁰

Stejně, jako je předepsaný detailní postup omývání, je přesně daný i postup každé modlitby. A to jak v pronášených slovech, tak i v pohybech, které je doprovází. Určen je i

²⁷ Křikavová, Adéla; Mendel, Miloš; Müller, Zdeněk; Dudák, Vladislav - Islám - ideál a skutečnost, Baset, Praha 2002, str. 72

²⁸ Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, c. d., str. 97

²⁹ Tamtéž, str. 97

³⁰ Hammudah `Abd al-`Atí - Zaostřeno na islám, Islámská nadace v Praze, Praha 2010, str. 82

směr, kterým se musí věřící modlit, a tím je Mekka. Právě k určení správného směru slouží v mešitě výklenek ve zdi zvaný mihráb.

Významné postavení mezi modlitbami má ta páteční. Ta probíhá v mešitě a pro muže je povinná, pro ženy dobrovolná. Je vedena imámem a na rozdíl od pěti denních modliteb ji nelze nahradit. Dále se můžeme setkat s dalšími modlitbami například během měsíce ramadánu, při pohřbech, zatměních a podobně. Prosba za Alláhovo milosrdenství by se měla pronášet i v případě vstupu do člunu či letadla, stejně jako při vystupování z nich, při depresích, během vstupu či odchodu na a z toalety, při pohledu do zrcadla atd.

3.7.3 Třetí pilíř - půst (saum)

Půst jsou muslimové povinni dodržovat během měsíce ramadánu, což je 9. měsíc islámského kalendáře trvající 29 - 30 dní. Jde o měsíc, kdy byl Prorokovi prvně zjeven Korán. V tomto období je zakázáno od svítání do soumraku pozřít jakékoli jídlo či pití, kouřit nebo provozovat intimní styk. Neměly by se polykat ani léky a je zdůrazňována i snaha vyhýbat se konfliktům, pomluvám a neslušným řečem. Zakázané jídlo, pití a sexuální styk se stávají povolenými po západu slunce zase až do jeho východu. Každý večer se věřící shromáždí v mešitě, kde se věnují zbožným cvičením a recitují Korán.

Účastnit by se ho měl každý dospělý, psychicky i fyzicky zdravý člověk a děti se začínají zapojovat od desátého roku věku. Těhotné a kojící ženy, lidé s fyzicky hodně namáhavou prací, na cestách a nemocní si půst nahradí později, jakmile jim to jejich situace dovolí a staří lidé, či smrtelně nemocní dávají jako kompenzaci potravu chudým. „*Pracovní doba a všechn veřejný život se v postním měsíci přizpůsobuje zvláštnímu rytmu, aby se unavení postící se věřící mohli ve dne prospat, zatímco v noci městská centra hýří světly, hudbou a rušným životem a obchody, restaurace a kavárny zůstávají velkou část noci v provozu.*“³¹ Ačkoliv by se mohlo zdát, že během této doby věřící hladoví, díky povolení konzumace jídla a pití po západu slunce se dá konstatovat, že „*Vcelku v islámských zemích v ramadánu, zdánlivě paradoxně, vzrůstá celková spotřeba masa a vůbec potravin (...).*“³²

3.7.4 Čtvrtý pilíř - almužna (zakát)

Ve svých počátcích byl zakát skutečně almužnou, ale po smrti Proroka se změnil na povinnou daň. Správně by měl každý muslim odevzdávat všechny přebytky, které by poté měly být

³¹ Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, c. d., str, 108

³² Tamtéž, str. 109

přerozděleny potřebným. Jedná se zde o jeden z pilířů, který určuje zásady sociálního chování.

Podstatu zakátu naznačuje už význam tohoto slova, kterým je „čistota“. Hlavním přínosem je tedy očista, která má zbavovat, tedy očišťovat, majetek zámožných od části, která jim nepatří, stejně tak očišťuje srdce dávajících od sobectví a touhy a srdce příjemce od závisti a žárlivost. Snižuje majetkovou nerovnost a strádání potřebných. *„Ve všech případech bychom měli mít na paměti, že člověk platí pouze z čistého přebytku. Výdaje a náklady na rodinu, nezbytné platby a splatné půjčky mají přednost, zakát se platí pouze z čistého finančního přebytku každého člověka.“*³³

*„Náležitým příjemcem zakátu je člověk, který nemá prostředky na pokrytí nejnnutnějších potřeb nebo na konci roku má méně než je předepsaná hranice pro platbu zakátu. Jestliže někdo vlastní dostatek peněz, aby byl dárcem zakátu, není již oprávněn zakát přijímat.“*³⁴ Mezi ty, komu je almužna přerozdělována patří například chudí muslimové, noví konvertité, kteří potřebují finance, aby se postavili na vlastní nohy, muslimští poutníci, muslimští váleční zajatci, muslimové bránící a šířící islám atd.

3.7.5 Pátý pilíř - pout' (hadždž)

Na každého dospělého muslima, který je duševně, finančně a fyzicky způsobilý, se vztahuje i poslední z pěti pilířů, a tím je pout' do Mekky. Ta je prováděna hromadně v přesně daných dnech měsíce dhú-l-hidždža. Ka'ba v Mekce má pro všechny muslimy zcela jedinečné postavení. Je *„(...) duchovním středem islámu a duchovní domovinou každého muslima.“*³⁵

Celý průběh této cesty má přesná pravidla a kroky, dle kterých musí probíhat a z tohoto důvodu jsou během jejího konání všude k dispozici průvodci, kteří jsou s tímto postupem věřícím schopni poradit. V podstatě se jedná o velmi významný rituál, na jehož začátku je muslim oddělen od každodenního života, a to odchodem ze svého bydliště a vydáním se do Mekky. *„Prvním krokem je formální rozloučení a sepsání závěti.“*³⁶ Zde je věřící uveden do zvláštního rituálního stavu, což je vyjádřeno a podpořeno i změnou oblečení. Muži se zahalují do dvoudílného bílého bezešvého hávu, ženy nosí bílé roucho, které zahaluje celé tělo včetně hlavy. Avšak v případě žen postačí i čistý skromný oděv odpovídající oblasti, ze které pocházejí. Během vykonávání poutě je rituální stav věřícího umocňován zákazem

³³ Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, c. d., str. 110

³⁴ Hammudah 'Abd al-Átí - Zaostrěno na islám, c. d., str. 111

³⁵ Tamtéž, str. 114

³⁶ Denny, Frederic - Islám a muslimská obec, c. d., str. 81

pohlavního styku, holení, stříhání vlasů nebo ochlupení, používání parfémů, nošení drahých šperků, lovení zvěře a trhání rostlin.

Během poutě dochází k rituálnímu opakování prvotních duchovních událostí a vše se završuje obětním obřadem. V posledních dnech věřící vystupují z rituálního stavu, oblečou svůj běžný oděv, oholí se atd. a navrací se do svého domova. Zde jsou uvítáni a díky vykonání pouti se ve svém okolí těší úctě. Dokonce si mohou do jména přidat přívlastek „hádždž“, který mohou užívat pouze věřící, kteří tuto pouť vykonali. Tato cesta umožní poutníkům dostat se do bližšího kontaktu se svým duchovním zázemím, shromáždit se s ostatními věřícími a společně posilovat svoji víru.

3.8 Muž a žena v islámu

Dle právní způsobilosti můžeme lidi z pohledu islámu rozdělit do 3 skupin:

- 1) svobodný muslim
- 2) otrok
- 3) jinověrec.

Bližší by se dalo pojednat o všech třech skupinách, ale pro potřeby této práce se nyní budu zabývat především „svobodným muslimem“. Jedná se tedy o svobodného, dospělého (cca kolem 15. roku) a duševně zdravého muže. Od této doby je takovýto jedinec oprávněn k právním úkonům a podléhá povinnostem daných šarí'ou.

Svobodná muslimka se v žebříčku nachází pod mužem, což se odráží především v zákazu některých náboženských úkonů, v dědickém a trestním právu. „*V manželství má méně práv, manžel ji může i trestat, ale má právo na výživné a v majetkoprávních otázkách je muži rovna.*“³⁷

3.9 Manželství

Základními parametry, podle kterých by si měl muslim vybírat svého životního partnera, by měla být především zbožnost a určitá spokojenost s podmínkami manželství. „(...) *láska mezi mužem a ženou ve smyslu citu je pro islámské prostředí stále ještě do značné míry zapovězeným tématem.*“³⁸ V podstatě se dá říci, že manželství se v islámské společnosti rovná smlouvě mezi dvěma stranami, díky které se žena stane pro muže fyzicky přístupnou. „*Četné výpovědi Arabek, které prožily nebo prožívají „průměrné“ manželství, svědčí o tom, že*

³⁷ Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, c. d., str. 123

³⁸ Křikavová, Adéla; Mendel, Miloš; Müller, Zdeněk; Dudák, Vladislav - Islám - ideál a skutečnost, c. d., str. 137

v nejlepším případě se citový vztah mezi oběma partnery vytvoří až v průběhu společného života. Podle těchto neucelených statistik se zhruba polovina manželských párů v arabských zemích nedopracuje k hlubšímu citovému vztahu a veškerý citový život spočívá v povinném dodržování úcty ke svému manželovi a v určité míře respektu muže vůči manželce jako matce jeho dětí.³⁹ Navíc se v některých islámských oblastech stále praktikuje ženská obřízka, díky čemuž je pro mnoho žen pohlavní styk, který často považujeme za důležitou součást zdravého vztahu, především nepříjemnou zkušeností.

Muž i žena mají v muslimském manželství jasně daná práva a povinnosti. Obecně by se muž měl ke své manželce chovat laskavě, čestně a trpělivě, nezpůsobovat jí bolest, či zármutek. Měl by ji materiálně zaopatřit, a to především v oblasti bydlení, odění, stravování atd. V otázce bydlení má zajistit především přiměřené soukromí a pohodlí. To vše má provádět radostně a bez výčitek. Ke své ženě se má chovat laskavě, pozorně, spravedlivě, a pokud nahlédneme do knihy *Zaostřeno na islám*, nemá právo ji jakkoli ubližovat, či její svobodu omezovat. V tomto bodě se však tato publikace rozchází s jinými zdroji, jako například s knihou *Islám bez závoje*, která staví především na této citaci Koránu: „*A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je!*“⁴⁰ Kniha se dále nepokouší o samostatný výklad verše, ale uvádí několik různých pojetí, která se mezi sebou v doporučené intenzitě bití manželek liší. Některé verze mluví o mírném potrestání, např. o poplácání, jiné přímo radí, do kterých míst se bít smí a do kterých ne, případně dávají mantinely, jako například, že při bití nesmí dojít ke zlomeninám apod.

Role ženy by měla jít ruku v ruce se zásadou, že „(...) ženy mají pro sebe stejné právo jako oni podle zvyklosti, nicméně muži jsou o stupeň výše (2:228).“⁴¹ Tento „vyšší stupeň“ se dá vykládat různými způsoby. Dle autora knihy *Zaostřeno na islám* se zde jedná pouze o vnější autoritu v rodině a ne nadvládu jednoho pohlaví nad druhým, avšak sám zároveň v poznámce pod čarou upozorňuje, že „*Problém stupně muslimové i nemuslimové vesměs špatně chápou.*“⁴² Povinnosti ženy pak vyplývají především z její základní úlohy, kterou je starost o úspěch manželství a péče o pohodlí muže, kterého nesmí nijak urážet, či zraňovat. Musí mu být především věrná a nesmí se záměrně vyhýbat účelu celého manželského svazku, kterým je početí potomků. Díky tomu, že právě plazení dětí, které jsou samozřejmě od

³⁹ Křikavová, Adéla; Mendel, Miloš; Müller, Zdeněk; Dudák, Vladislav - *Islám - ideál a skutečnost*, c. d, 141

⁴⁰ Spencer, Robert - *Islám bez závoje*, c. d., str. 88

⁴¹ Hammudah ʿAbd al-ʿĀtí - *Zaostřeno na islám*, c. d., str. 125

⁴² Tamtéž, str. 125

narození bez ohledu na víru ženy považování za muslimy, je hlavním cílem manželství, je zakázána interrupce i sterilizace. Žena má dále zakázáno pouštět domů cizí muže, bez manželova svolení přijímat dary a jakkoli dát podnět k žárlivosti či pomluvám. S tímto souvisí samozřejmě i daná pravidla v oblasti odívání a zdobení, která přiblížím v jiné kapitole. Pro svého manžela by se měla muslimka snažit být stále přitažlivá, proto se jí „(...) *nedovoluje nic, co by mohlo způsobit, že její společnost nebude příjemná a uspokojující. Jestliže něco takového udělá nebo se zanedbává, pak má manžel právo narušit její svobodu, aby situaci napravil.*“⁴³

3.10 Rodinný život

Rodina je lidskou společenskou skupinou, která je propojena pokrevními, či příbuzenskými vztahy, od kterých se samozřejmě odvíjejí určitá práva, ale i povinnosti. Rodina v islámu má ústřední roli, je patriarchální a patrilineární. Vstup do manželství je jednoznačně doporučen a často je vnímán dokonce jako islámská povinnost. Na sňatek se pohlíží nejen jako na spojení ženy a muže, ale s nimi i Boha. Naopak od celibátu se toto náboženství snaží své stoupence odradit.

Islám velmi důsledně řídí vztahy mezi ženou a mužem a dokonce přímo určuje tzv. mahram, tedy skupinu jedinců opačného pohlaví s daným stupněm pokrevní příbuznosti, v němž si člověk může vybírat svého partnera. Respektive, ve kterém mu mohou rodiče vybírat partnera, protože ve většině islámských oblastí domlouvají sňatky stále matka s otcem, a to především v případě žen, které mohou pouze projevit své přání. A mahram zdaleka nehraje roli pouze v případě výběru partnera. „*Řádná muslimská žena se nikdy společensky nestýká s mužem, který nepatří do mahramu. I v případě nutnosti, jako například při návštěvě lékaře nebo jiných míst, kde se nelze vyhnout kontaktu s jinými muži, je obvykle k dispozici nějaký blízký příbuzný.*“⁴⁴ Toto pravidlo by se mělo uplatňovat i v případě, že se například při nějaké příležitosti sejde více rodin. Pak by se měly ženy s dětmi zdržovat v jiné místnosti, než muži.

V případě, že se má dvojice vzít, neměla by se před svatbou stýkat o samotě, pouze za přítomnosti nějakého dospělého. Obřad zahrnuje většinou jen podepsání smlouvy manželem a zákonným zástupcem ženy a poté začínají dlouhé oslavy. Manželská smlouva zároveň určuje

⁴³ Hammudah 'Abd al-Átí - Zaostřeno na islám, c. d., str. 127

⁴⁴ Denny, Frederic - Islám a muslimská obec, c. d., str. 143

výši svatebního daru - tzv. mahr, který má žena od svého nového muže dostat. Co se týká výběru partnera a jeho náboženské víry, tak muslimka si může vzít pouze muslima, kdežto muslim má možnost oženit se nejen s muslimkou, ale i s příslušnicí jiného monoteistického náboženství. V otázce počtu partnerů dovoluje islám polygamií, ovšem pouze v případě muže, který se tak může oženit až se čtyřmi manželkami. Vzhledem k tomu, že však musí všechny ženy zaopatřit stejně, a to od materiálního zabezpečení až po lásku a cit, nedochází k tomuto jevu údajně tak často. Dokonce se najdou duchovní, kteří pasáže v Koránu a sunně vykládají jako zákaz polygamie, protože spravedlivé rozdělení citu vnímají jako nemožné.

3.11 Rozvod

Rozvod je v muslimském manželství možný a požádat o něj může jak manžel, tak manželka. Obecně však platí, že pro muže je takovéto ukončení vztahu jednodušší, než pro ženu. V případě, že o rozvod žádá muž, musí svou ženu zapudit, a to 3x, nejlépe v měsíčních intervalech, aby se zajistilo, že je jeho rozhodnutí dobře zvážené a promyšlené. Žena se tak navíc dostane do tříměsíční čekací lhůty (u těhotných trvá až do porodu), během které ji muž musí živit a ve které se ona nesmí znovu provdat, aby se potvrdilo, že ještě ve svazku neotěhotněla. Během tohoto tříměsíčního intervalu si muž svou ženu může vzít zpět. Dalšími možnostmi jak ukončit svazek může být například vzájemná dohoda, případně když muž odpřísáhne, že mu manželka byla nevěrná a dítě, které přivedla na svět, není jeho, a to i v případě, že žena přísahá opak. Stejně tak nastane konec svazku ve chvíli, kdy jeden z manželů odpadne od víry.

Co se týká nároku matky na děti, tak se liší dle pohlaví. Pokud jde o chlapce, má žena na jeho výchovu právo do 7 až 9 let, v případě dívky do puberty.

3.12 Vnímání ženy

Celkově je téma rodiny a genderových rolí v islámské společnosti velmi složité. Za prvé je rodinné právo jedna z oblastí, která jen stěží podléhá pokusům o jakoukoli modernizaci a za druhé se, především v otázce postavení ženy, setkáme s různými myšlenkovými proudy. A tak zatímco se objevovaly a objevují názory, že role ženy v islámské společnosti by se měla pozměnit dle požadavků dneška, tak se setkáme i s výroky imámů, kteří vyžadují přísné oddělování obou pohlaví, polygamní svazky atd. A zatímco někteří na základě Koránu a sunny mluví o Mohammedově lásce ke všem svým manželkám a prezentují ho jako vzor hodný následování, tak „*V některých teologických pojednáních je žena chápána nejen jako*

méněcenná, ale dokonce jako ďáblův nástroj, s jehož pomocí jsou pravověrní sváděni ze správné cesty.“⁴⁵

S rozporuplným pohledem na ženy se můžeme setkat například i u bývalého libyjského vůdce Muammara Kaddáfího, který sice v obecné rovině opačnému pohlaví přiznával rovnoprávnost, avšak zároveň viděl jako určující biologické rozdíly. *„Žena je odlišného pohlaví než muž, z čehož pramení - jak přiznávají lékaři - její oslabování. Žena je přirozeně nemocná. Má menstruaci, a tím každý měsíc onemocní. Muž takovou nemocí netrpí. Zdravý muž není každý měsíc nemocen. Jestliže žena nedostane menstruaci, znamená to, že je těhotná. V tom případě onemocní nejméně na dobu jednoho roku. Je vyřazena z běžné činnosti přinejmenším do porodu. A když porodí nebo potratí, přijde další nemoc - šestinedělí. Z tohoto stavu není úniku. Jestliže žena porodí, zpravidla pak kojí po dobu dvou let. Tyto přirozené údaje nám dokazují, že jsou momenty, kdy si žena a muž nemohou být rovni.*“⁴⁶

3.13 Odívání, zdobení a stravování

Do této chvíle jsem se snažila přiblížit islám samotný a jeho zásady týkající se manželství, avšak na základě literatury a rozhovorů s respondenty jsem určila ještě další oblasti, u kterých považuji za důležité je čtenáři přiblížit. Jedná se o témata oblékání a stravování.

Jak již bylo řečeno výše, islám přesně určuje, jak má být věřící zahalen během modlitby, či při provádění poutě do Mekky, avšak pravidla týkající se odívání se týkají i každodenního života. V této oblasti se zásady opět liší dle pohlaví, obecně by však měla všechna pravidla zajišťovat slušnost, cudnost a skromnost. *„Islám poskytuje rady nejen mužům, ale i ženám, aby jim pomohl uchovat si a rozvíjet vlastní důstojnost a cudnost, aby se nemohly stát předmětem klepů, pomluv a podezřívání.*“⁴⁷ Muži by tak neměli nosit nic, co se hodí k ženské přirozenosti, protože by to mohlo zpochybnit jejich mužnost. Tím se myslí například zlato, některé z drahých kamenů, čisté hedvábí apod. Jejich pěkný vzhled by se měl zakládat především na vysoké mravnosti, povaze a chování. Přestože ženy výše zmíněné nosit mohou, neznamená to, že se na ně nevztahuje žádné omezení. Naopak této otázce se v islámu věnuje velká pozornost a to nejen oblékání samotnému, ale i zdobení, chůzi, či způsobu, jakým se má žena dívat. Pro ilustraci uvádím citaci Koránu, která se této oblasti týká: „A

⁴⁵ Křikavová, Adéla; Mendel, Miloš; Müller, Zdeněk; Dudák, Vladislav - Islám - ideál a skutečnost, c. d., str. 121

⁴⁶ Tamtéž, str. 130

⁴⁷ Hammudah `Abd al-`Atí - Zaostřeno na islám, str. 120

řekni věřícím ženám, aby cudně klopily zrak a střežily svá pohlaví a nedávaly na odiv své ozdoby kromě těch, jež jsou viditelné. A necht' spustí závoje své na nadra svá. A necht' ukazují své ozdoby jedině svým manželům nebo otcům nebo tchánům nebo synům nebo synům svých manželů nebo bratřím nebo synům svých bratří či sester anebo jejich ženám anebo těm, jimž vládne jejich pravice, nebo služebníkům, kteří nemají chůlce, anebo chlapcům, kteří nemají pojem o nahotě žen. A necht' nedupou nohama, aby lidé postřehli ozdoby, které skrývají."⁴⁸

Cílem je tedy všechny věřící, jak ženy, tak muže omezit na jejich přirozenosti s cílem potlačit přirozené instinkty a zajistit mravnost.

Právě odívání a zahalování žen můžeme pozorovat jako jeden z viditelných projevů islámu a v Evropě se často stává velmi diskutovaným tématem. Díky tomu, že dochází v posledních letech k oživení islámských hodnot, začaly některé ženy nosit opět tradiční oděv, který skrývá celou jejich postavu. Někdy k tomu dochází z jejich vlastní vůle, setkáváme se však i s donucováním například ze strany manžela.

Oblast stravování je pro islám velmi důležitá a stanoví přesná pravidla toho, co věřící jíst smí a co ne. Avšak zdůrazňuje se, že i povolené potraviny by měly být konzumovány v rozumné míře. Do skupiny zakázaných potravin patří například uhynulá zvířata, vepřové maso, krev a maso zvířat, která nebyla usmrcena rituální porážkou. Seznam potravin, které jsou dle islámu považovány za harám je mnohem obsáhlejší, avšak základ tvoří právě tyto popsané. Zákaz se vztahuje také na všechny alkohol, díky čemuž se v mnoha zemích setkáme s přísnou prohibicí, v jiných ho najdeme například jen v hotelech, kde je k dispozici cizincům. Potraviny, které jsou označeny jako harám mohou muslimové správně konzumovat pouze v případě, že jim jde o záchranu vlastního života.

⁴⁸ URL: <http://www.islaminfo.estranky.cz/clanky/kultura/hidzhab.html> (19. 5. 2012), citováno z Koránu

4. Způsob provádění výzkumu a následné analýzy

V následující části práce popíšu, jakým způsobem byla získána data pro mou práci. Nejdříve vymezím, jakým způsobem jsem při sbírání dat postupovala, poté přiblížím kritéria, dle kterých byli respondenti vybíráni, a nakonec uvedu, co bylo mým cílem z rozhovorů s informátory zjistit a jakým způsobem jsem získaná data interpretovala.

4.1 Metodika sběru empirických dat v terénu

Pro svoji práci jsem se rozhodla použít kvalitativní výzkum, jehož výhodou je především flexibilita při sběru dat a jejich následném zpracování. Data jsem sbírala v rámci čtyř případových studií, jejichž účelem bylo podrobně popsat konkrétní případy a lépe jim porozumět v kontextu. Metodu případové studie jsem zvolila z toho důvodu, že mi dovolí sebrat velké množství informací, které mi umožní lepší uvedení a vzhled do konkrétních případů. Výzkum jsem si rozdělila do několika fází.

V první fázi jsem se osobně sešla se svými informátory (s každým zvlášť) a uskutečnila s nimi rozhovory. Ty byly vedeny jako narativní interview, tudíž jsem respondenty požádala, aby mi vyprávěli celý svůj život včetně informací o své rodině, výchově, setkání s islámem, o svém partnerovi atd. Do jejich vyprávění jsem se snažila výrazně nezasahovat a spíše je jen povzbuzovat k vyprávění. Všechny uskutečněné rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrány na diktafon a posléze přepsány do shrnujícího protokolu. Během této fáze jsem se především snažila vytvořit si o informátorech a jejich vztahu s muslimským partnerem co možná nejkomplexnější obrázek.

Ve druhé fázi jsem interview vyhodnotila a zpracovala. Každé interview zpracované v případové studii tak přináší emický náhled českého partnera na vlastní partnerský vztah, tedy reflexi respondenta samotného, jenž je členem daného svazku. V případových studiích používám přímé citace výroků respondentů z důvodu zachycení výstižnějšího vyjádření. V závěru každé z případových studií jsem pak formulovala svou reflexi fungování daného manželství. Připojila jsem tedy perspektivu etickou, v níž jsem z pohledu nezávislého pozorovatele zhodnotila příčiny úspěchu, či neúspěchu daného manželství.

V poslední fázi jsem díky zpracované literatuře určila tematické okruhy, u kterých jsem předpokládala, že by mohly v případě soužití Čecha/Češky s muslimským partnerem vyvolávat rozpory a následně jsem je v souladu s kvalitativní metodou postupně doplnila i o další zjištění vyplývající z rozhovorů s respondenty. Následně jsem na základě těchto

tematických okruhů jednotlivé případy mezi sebou porovnávala prostřednictvím komparativní analýzy.

4.2 Výběr vzorku respondentů

Muslimská společnost je většinou vůči okolí uzavřená, ať je to dáno zvyklostmi, či obavami z překroucení informací a vytvoření negativního obrazu o muslimské komunitě. Tím spíše, pokud se jedná o tak intimní téma jako je rodina a manželství. *„Navázání kontaktů, vyhledávání případů vyžaduje čas. Muslimové jsou vůči vstupům zvenčí nedůvěřiví a nelze se jim divit. Již dříve se stávali objektem mediálního zájmu, přičemž čelili neetickým způsobům jednání ze strany některých zástupců médií, kteří chtěli nalézat především „senzace“.“*⁴⁹

Vzhledem k tomu, že jsem chtěla do případových studií, které v práci uvedu, získat co možná nejrozmanitější vzorek variant česko-muslimského soužití, zvolila jsem i několik způsobů získávání respondentů. Předpokládala jsem, že pokud bych například pouze oslovila Islámskou nadaci v Praze a snažila se všechny informátory získat skrze tuto instituci, výsledkem by pravděpodobně byli respondenti, kteří k islámu konvertovali, a díky styku s nadací by se dalo předpokládat, že i víru praktikují, tudíž by se jejich manželská soužití příliš nelišila. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla respondenty oslovit několika různými způsoby.

Nejdříve jsem využila sociálních sítí a svou výzvu, že sháním informátory do bakalářské práce na toto téma, jsem uveřejnila na několika stránkách na Facebooku. A to jak na stránkách, které se k islámu staví pozitivně, tak i na ty, které islám kritizují. V další fázi jsem sama kontaktovala několik lidí, které mám buď přímo ve svém okolí, nebo jsem z diskuzí na internetu, či blozích, které jsem dlouhodoběji sledovala, pochopila, že mají s manželstvím s muslimským partnerem zkušenost. Dále jsem oslovila Islámskou nadaci v Praze, kde jsem se domluvila na osobní návštěvě a zároveň se snažila právě přes tuto instituci získat další informátory. A v poslední řadě jsem všechny své informátory poprosila, zda by se mohli zeptat svých známých, kteří také mají zkušenost ze vztahu s muslimským partnerem, jestli se nechtějí mé práce zúčastnit.

Samozřejmě jsem už ve chvíli, kdy jsem si toto téma vybírala, věděla, že nebude jednoduché respondenty pro tuto práci získat, ačkoli jsem všem samozřejmě zaručila absolutní anonymitu. V plné míře jsem tento fakt však uvědomila až ve chvíli, kdy jsem výzkum začala opravdu realizovat. Z každého z výše zmíněného kroku se mi podařilo získat

⁴⁹ Topinka, Daniel (ed.) - Integrační proces muslimů v České republice - pilotní projekt, c. d., str. 92

pár respondentů, avšak některé do mé práce z různých důvodů zahrnout nešlo, jiní na výzvu reagovali, ale nakonec si setkání rozmysleli a další potencionální respondenti, které oslovili moji informátoři, všichni odmítli. Přesto se mi podařilo sesbírat vzorek celkem různorodých respondentů, jejichž příběhy se nacházejí v další části práce.

Všechny rozhovory jsem prováděla pouze s českým partnerem. Mezi ně jsem vybírala muže a ženy, kteří se narodili a byli vychováváni v české společnosti a jejichž partnerem je nebo byl muslim. Nebylo přitom ani tak důležité, zda tento partner vyrostl přímo v islámské zemi, či přišel do České republiky v průběhu dětství, či dospívání se svou rodinou. Pro můj výzkum bylo však důležité, aby byl tento partner vychováván v muslimské rodině, proto se v projektu nepočítalo s respondenty, kteří si vzali Čecha vychovávaného v české společnosti, v české rodině a který k islámu konvertoval až později během svého života.

Důraz byl samozřejmě kladen na to, aby víra, ve které byli vychováváni informátoři, nebyl islám. Nehrálo však roli, zda byli vedeni ke křesťanství, jiným náboženstvím, či ateismu. Právě zasadit si respondenta i jeho partnera do společenského kontextu, bylo jedním z úkolů mého interview. Stejně tak jsem do výzkumu zahrnula jak respondenty, jejichž vztah s muslimským partnerem stále trvá, tak i ty, kteří již ve svazku nejsou a to i bez ohledu na délku trvání vztahu.

Pro zařazení respondenta do mé práce nehrálo roli, zda on sám k islámu konvertoval, či ne. Z tohoto důvodu se mezi mými informátory vyskytuje jak ateista, konvertitky, tak i bývalá konvertitka, která od islámu odpadla.

Jak jsem již několikrát zmínila, snažila jsem o co možná největší heterogenitu respondentů. Je to z toho důvodu, že snahou mé práce není určit jeden z možných způsobů, jak se manželé s kulturním střetem ve svém vztahu vyrovnali a následně ho doložit na základě případových studií. Mou snahou bylo naopak zjistit, jakými různými způsoby se partneři k danému jevu postavili. Nejdříve ukázat, jak by vše mělo probíhat v rovině teoretické na základě pravidel islámu a následně zjistit, jakým způsobem se vše řeší v rovině praktické. Mým cílem tedy nebylo ukázat nějaký univerzální model řešení kulturního střetu ve smíšeném česko-muslimském manželství, ale naopak nastínit různé varianty.

4.3 Vyhodnocení dat

Výstupem mého výzkumu je srovnávací analýza jednotlivých kulturních jevů. Na základě literárních zdrojů jsem se snažila určit základní kulturní fenomény, které by v těchto smíšených manželstvích mohly být zdrojem rozdílných názorů a přístupů a dále jsem je

doplnila na základě rozhovorů s respondenty. Na tyto jevy jsem se poté snažila zaměřit a porovnat, jakým způsobem se o nich vyjádřili jednotliví informátoři. Zda se ten který jev jako problematický projevil, či nikoli a pokud ano, tak do jaké míry a jak pár danou situaci řešil. V případě, že se jednotlivé odpovědi informátorů lišily, pokusila jsem se identifikovat, proč tomu tak je. Při tom jsem opět vycházela ze získaných rozhovorů a na jednotlivé zkoumané jevy jsem se snažila dívat v kontextu.

Vzhledem k tomu, že téma, o kterém se měli respondenti vyjadřovat, je velmi osobní, bylo mou snahou, aby se během rozhovoru cítili příjemně, uvolněně a s dostatečnou mírou soukromí. Z tohoto důvodu jsem volbu místa, kde se interview odehraje, nechala na nich samotných. V úvodu každého rozhovoru tak uvádím pár informací, abych nastínila, v jakých podmínkách probíhal.

5. Případové studie

5.1 Manželství dvou intelektuálů: respondent č. 1

První respondent se mi ozval sám na výzvu uveřejněnou na sociální síti, ve které jsem hledala respondenty do své bakalářské práce. Prostřednictvím e-mailu jsme si domluvili osobní schůzku, na které jsme se sešli o pár dní později. Rozhovor se odehrával v kavárně, avšak v dopoledních hodinách pracovního dne, což nám zajišťovalo dostatek soukromí.

Celý rozhovor byl se svolením respondenta nahráván. Vznik interview - květen 2011⁵⁰.

Rodiče tohoto respondenta jsou oba vysokoškolsky vzdělaní a ani jeden není věřící. Stejně tak nebyl k žádné víře veden ani náš informátor a dá se říci, že náboženství nehrálo v jeho životě žádnou roli. Asi ve 4. třídě základní školy ho nechali rodiče dobrovolně navštěvovat náboženský seminář, kde měl možnost si udělat vlastní názor. Ten je v současné době takový, že věří v „něco“, ale nehlásí se k žádnému náboženství nebo církvi.

Při studiu na vysoké škole odjel v rámci programu Erasmus do Turecka, konkrétně do města Adana, kde strávil 1 rok. Před odjezdem měl o islámu pouze obecné povědomí a nijak blíže se o něj nezajímal. Setkal se s ním více až právě během tohoto pobytu. Zde poznával muslimy, jejich tradice, kulturu a mimo jiné navštívil i největší tureckou mešitu nacházející se ve městě Edirne, kde se mu nejvíce líbil všudypřítomný klid.

Zhruba po půl roce pobytu v Turecku se díky společným kamarádům seznámil se svou současnou ženou, která tou dobou již měla studium dokončené. Potkali se na večírku, který organizoval jeden ze společných známých. Párkrát se spolu viděli na dalších akcích, které s ostatními přáteli podnikli a poté spolu začali chodit. Roli v tom hrálo i to, že jeho manželka vždy jako jedna z mála přítomných žen uměla anglicky, což je sblížilo.

Po půl roce chození odjel respondent zpět do České republiky, aby zde dokončil své studium. Průběžně se ale do Turecka vracel a stejně tak jezdila jeho, tou dobou ještě, přítelkyně do České republiky. Po tom, co respondent dokončil své studium, se vzali a usadili v Praze.

Zpočátku na své ženě to, že je muslimka ani nepoznal, protože ani v Turecku se nijak nezahalovala. V době, kdy spolu pár chodil, se partnerka obávala reakce rodičů na to, že chodí s cizincem. O jejich vztahu proto dlouho nevěděli a první setkání proběhlo až asi po dvou letech známosti při zasnubách. *„Potom z toho pramenily takový problémy, že třeba oni mají*

⁵⁰ Všechny citace v této podkapitole pochází z rozhovoru s respondentem, který vznikl v květnu 2011.

byť přímo ve městě v centru, a když jsme třeba chtěli jít do centra, tak ona tam se mnou nemohla jít, protože se bála, že jí tam někdo uvidí, buďto rodiče nebo nějaký známí rodičů. Tam v centru se všichni znaj, tak je to taková hrozná drbárna.“

Při setkání s rodinou manželky byl problém hlavně z důvodu jazyka. Rodiče a další příbuzní mluví anglicky málo, stejně jako respondent turecky. Manželka jim tedy překládala, s čímž pomáhala i respondentova kamarádka, která je německá Turkyně, tou dobou studující v Turecku. Ta se mu snažila přibližovat i některé kulturní zvyky.

Celkově považuje rodinu své ženy za hodně moderní. Nezahalovala se ani matka jeho ženy, pouze babička ano, manželčin otec dokonce ani nechodí pravidelně do mešity. Tchána nadchlo, že respondent studoval na zemědělské univerzitě, protože sám pracuje v podobném oboru. Maminka manželky ještě před svatbou zemřela. S otcem je žena v každodenním kontaktu prostřednictvím Skypu.

Do rodiny byl přijat dobře, dokonce nebyl ani problém s tím, že není muslim, nebo to alespoň tak necítil. *„Já si myslím, že ona je z takový hodně moderní rodiny, že to možná tam takhle neberou, ale jeden kamarád z Maďarska, co tam studoval se mnou, si tam taky našel holku a tam jako to byl docela problém, že je cizinec a že není muslim. Měl z toho hrozný problémy, protože on si jí chtěl taky vzít, rodiče nechtěli, ale tam byl problém údajně teda takovej, že oni ne, že by oni nechtěli, ale oni se báli toho, co by řeklo to okolí na to, že oni vlastně dali dceru nějakému bezvěrci. Ale nakonec mu nějak dali ultimátum, že pokud si najde v Turecku práci a budou žít tam, tak že to svolěj. Takže nakonec se vzali.“*

Na první pohled ve společnosti islám nijak nevnímal. V podstatě k tomu docházelo až časem, když muslimy poznával blíže. *„Poznal jsem to třeba při ramadánu, když jsme chodili do školy a měli jsme nějakou odpolední nebo večerní hodinu a oni pak v půlce hodiny to rozdělili, že se jdou najíst, že maj ramadán, takže všichni vyběhli ven do nějaký caffeterie a najedli se tam.“* Ženy chodily většinou nezahalené, ale v porovnání s Čechkami nechodí tolik vyzývavě oblékané. K seznámení se ženou je tam méně příležitostí, většinou k němu dochází pouze prostřednictvím kamarádů, jak tomu došlo i v tomto případě. Se sexem dvojice často čekají až po uzavření sňatku a je také méně časté společné bydlení nesezdaných párů, než u nás.

Někteří z mladých muslimů, se kterými se setkal, byli silně věřící, ale potkal i takové, kteří pili alkohol. Postupem času a hlavně díky své manželce začal o islámu číst knihy. Snaží se vybírat takové tituly, které islám předkládají v pozitivním i negativním světle, aby si mohl udělat vlastní názor. Má v plánu si přečíst i Korán, ale zatím se k tomu nedostal.

Zpočátku, když respondent odjížděl do Turecka, tak se obával nenávisti, ale s ničím takovým se nesetkal, naopak tamější společnost vidí jako přívětivější a pohostinnější. Co mu však vadí, je všudypřítomná neupřímnost. Další věcí, která mu vadila je, že zatímco z České republiky byl zvyklý, že s přáteli občas zašel na pivo „pokecat“, tam podobné odreagování nebylo možné, a to kvůli vztahu muslimů k alkoholu, kdy po třech pivech cítíte, že se na vás ostatní dívají špatně a vysokým cenám alkoholu.

„Tam k tomu vepřovému je obrovská nechuť, to už jsem se taky naučil to v Turecku radši nezmiňovat, že jím vepřový.“ Manželka to samozřejmě ví, ale vepřové nevaří, což ale respondentovi ani moc nevadí a vynahrazuje si to občas v restauraci. *„Ale je to problém, když jdeme třeba do pizzerie, tak skoro každá pizza má šunku na sobě. Ten výběr je pak samozřejmě omezenější. Nebo třeba když koupíš kuřecí šunku, tak tam většinou podíl nějakýho vepřovýho masa je.“* Ačkoli postoj ženy k vepřovému je jednoznačný, tak alkoholu se nevyhýbá a občas si dá malé pivo nebo pár skleniček červeného vína.

Manželka zde pracuje pro mezinárodní firmu, ve které má na starosti dojednávání obchodů s Tureckem. Ačkoli se v práci potkává s dalšími Turky žijícími v České republice, tak se s nimi snaží mimo zaměstnání moc nestýkat, aby se lépe integrovala do české společnosti. Z toho důvodu chodí také na kurzy českého jazyka. Ten se pomalu pokouší dvojice používat i doma, ale stěžejní zůstává stále angličtina.

Děti dvojice zatím nemá, ale do budoucna je plánuje. O výchově a o tom, jakou roli v ní bude mít náboženství, se zatím nijak nebavili. *„Z toho mam upřímně řečeno trošku obavy, že manželka bude chtít vést děti k víře, ale doufám, že se mi to podaří tak nějak rozumně vyrovnat. Já bych chtěl spíš, aby si vybrali, tak nějak jak jsem k tomu byl vedenej já.“* Kdyby se rozhodly pro islám a chtěly by například i více praktikovat (např. chodit do mešity, v případě děvčat se zahalovat atd.), tak by jim nebránil.

Rodina respondenta byla zpočátku v šoku, když jim řekl, že chodí s muslimkou, ale když ji poznali, tak pochopili, že měli zřejmě zkreslenou představu. *„Když jsme se brali, tak tatínek to vzal úplně v pohodě a máma ta jako moc ráda nebyla. (...) Táta řekl, že v pohodě a máma se snažila, jestli si to nerozmyslim, ale dnes myslim tak nějak už to berou oba v pohodě.“* Stejně jako v rodině jeho ženy, tak i zde je však jazyková bariéra.

Velikonoce nijak neslaví a to i z toho důvodu, že manželka má v práci volno podle tureckých svátků, tudíž v době Velikonoc chodí do zaměstnání. Vánoce slaví klasicky u rodičů, vše probíhá dle našich tradic včetně vánočního stromečku, dárků, kapra s jediným rozdílem, že dělají dva druhy bramborového salátu - kvůli šunce. Co se týká muslimských

zvyků a povinností, tak z ramadánu dodržuje žena zhruba 2 až 3 dny, tedy spíše symbolicky. On má v plánu si to jednou ze zvědavosti zkusit. Žena nedodržuje ani 5 motliteb denně, pomodlí se pouze večer, občas si předčítá Korán. Do mešity nechodí, což je respondent rád. „*Já osobně nejsem moc přítelem, a to ona naštěstí taky ne, těchhle těch komunit. Já si myslím, že to náboženství, i když já jako to náboženství moc nemusím, ale vyloženě to náboženství samo o sobě není úplně špatný, že většinou právě ty komunity to jakoby kazej. Což je super, že ona se do nich nějak nezapojuje.*“

Tento vztah bych hodnotila jako úspěšný. Jako nejdůležitější faktor, díky kterému tento vztah funguje, vidím oboustrannou toleranci partnerů. Hodnotím ji jako důsledek především dvou činitelů, kterými jsou v tomto případě výchova a vzdělání.

Oba partneři vyrůstali v celkem otevřeném prostředí. Český partner dostal již v mladém věku od rodičů možnost udělat si na náboženství vlastní názor. Tak načerpal základní informace a následně k tomuto tématu zaujal vlastní postoj. Jeho partnerka, ačkoli vyrůstala v muslimské společnosti, pochází z celkem liberální rodiny, ve které žádný z nejbližších příbuzných nedodržuje v plné míře příkazy dané islámem. Tento fakt navíc dokládá i skutečnost, že rodina manželky neměla problém se sňatkem, ačkoli by si správně muslimka dle pravidel své víry nikdy příslušníka jiného náboženství, natož ateistu, vzít nesměla.

Co se týká vzdělání, jsem přesvědčena, že je to jedna z příčin kritického pohledu, který oba manželé k vlastnímu kulturnímu a náboženskému původu zaujímají. Nevnímají je jako dogma, ale jsou schopni kriticky hodnotit společnost, ze které vzešli a vzít si z ní pouze ty prvky, které sami uznají za vhodné. Výsledkem je tak kulturně pestrý vztah, který z různorodosti manželů nenásilně čerpá a víra zde hraje roli spíše soukromé volby jednotlivce, než komplex příkazů, který by se měl nekriticky přijmout.

Poslední bod, který bych ráda zmínila, a který považuji za důležitý pro fungování tohoto manželství, případně i pro výchovu budoucích potomků, je snaha obě kultury a náboženské názory ve vztahu smísit. V jisté podobě jsem tento faktor nastínila již výše. Oba manželé se snaží dozvídat informace o původní kultuře svého partnera, účastnit se, ať už v plném rozsahu, či alespoň symbolicky, festivit jak muslimských, tak i křesťanských a celkově vytvořit v rodině otevřené tolerantní prostředí bez omezení daných jakýmkoli náboženským vyznáním.

5.2 Neúspěšné manželství: respondent č. 2

Druhého respondenta, tedy v tomto případě respondentku, jsem oslovila prostřednictvím internetu já sama. Z internetových diskuzí na téma islám jsem pochopila, že má s tímto náboženstvím a s manželstvím s muslimem vlastní zkušenost. S rozhovorem souhlasila a domluvily jsme si osobní schůzku. Ta se odehrávala v restauraci, ale stejně jako s prvním respondentem jsme se sešly v dopoledních hodinách, kdy nás po většinu času obklopovaly pouze prázdné stoly, takže jsme měly na rozhovor dostatek soukromí.

Celý rozhovor byl se svolením respondentky nahráván. Vznik interview - květen 2011⁵¹.

Matka této informátorky je Češka - křesťanka a otec pochází ze Sýrie a je pravoslavný. Co se týká role náboženství ve výchově, tak svou dceru do ničeho netlačili a nechali jí možnost, aby si vybrala sama.

Během svého dětství se rodina stěhovala podle toho, kde měl otec zaměstnání a určitý čas strávili i v Sýrii. Tam se respondentka setkala i s muslimy, protože žili ve vesnici, která byla rozdělena na křesťanskou a muslimskou část. V jedné byli křesťané, kostel a křesťanský hřbitov a ve druhé muslimové, mešita a muslimský hřbitov.

Asi v 15-ti letech začala kvůli studiu arabštiny navštěvovat mešitu. Zde se potkávala s muslimy, bavila se s konvertitkami, zajímala se o islám. Když měla pocit, že o něm ví už hodně, tak se asi po 10 letech rozhodla pro konverzi. Díky liberálnější výchově v otázce náboženství s její volbou rodiče neměli problém. Svým způsobem byla i hrdá na to, že si islám vybrala sama na základě svého uvážení a že měla díky přístupu svých rodičů možnost si tuto cestu zvolit sama. Tou dobou měla rok a půl starou nemanželskou dceru, což ale nebyla překážka. *„Jakmile člověk konvertuje, tak všechno je smazaný co bylo předtím a jakoby se znova narodil a začíná s čistým listem.“*

Jak však islám funguje ve skutečnosti, začala zjišťovat až potom, co se stala muslimkou. Postupně se začala dozvídat například své povinnosti a zákazy. *„Do té doby, než to víš, tak nevadí, že to děláš, tak to není harám, není to hřích, ale jakmile si to třeba přečteš, tak už je to tvůj hřích.“* Zjistila, že mezi zakázané věci patří například hudba, klapání podpatky, hlasitý smích, cinkání náramků atd. Byla postavena před skutečnost, že během různých oslav dochází k oddělení mužů od žen s dětmi do dvou různých místností. Problémy

⁵¹ Všechny citace v této podkapitole pochází z rozhovoru s respondentem, který vznikl v květnu 2011.

se tak vyskytly i v souvislosti s nástupem dcerky do školky, protože například nošení punčocháčů, které je u dětí v českých MŠ běžné, se v islámu považuje již za nahotu. Stejně tak prý mnohé maminky z řad muslimek své děti navštěvující české školy odhlašují z hodin výtvarné výchovy v době Vánoc, aby nemusely kreslit Mikuláše a další z těchto postav.

Se zákazy alkoholu, cigaret či vepřového masa samozřejmě počítala respondentka již před konverzí a byla to pravidla, která jí nedělalo potíže dodržet. Důsledky konverze, které jak sama říká, jí však předem nedošly, se týkají například zdobení. Nalakované nehty žena může mít pouze, když nosí rukavice, ale i tak to pro ni znamená nehty před každou z pěti modliteb denně odlakovat, protože pod lak se nedostane voda během omývání. U líčení to znamená samozřejmě celý make-up odličít.

Tím, že se jako správná muslimka nemohla stýkat s nemuslimy, natož si nějakého vzít, tak stejně jako u většiny konvertitek, které znala, probíhalo její seznámení s budoucím manželem prostřednictvím známých - muslimů. V islámu údajně neexistuje idea romantické lásky jako v euroamerické společnosti. Cílem je, aby vybraný partner byl dobrý muslim, aby byl praktikující, modlil se atd. Takto tedy byla seznámena i se svým manželem. Jiná konvertitka jí sdělila, že její manžel zná moc hodného muslima - Inda, který zde žije, správně praktikuje, v mešitě se snaží, atd. a chtěl by se ženit.

Párkrát se za přítomnosti třetí osoby sešli, aby se poznali a řekli si, jak si představují svůj budoucí život. Její budoucí muž na ní byl moc milý a krátce po svém setkání uspořádali svatbu a odstěhovali se do jiného města. Avšak už pár dní po svatbě se začaly objevovat problémy. *„Za dva dny mi řekl, že jsem nemožně stará, hnusná, tlustá a že udělal největší chybu, že si vzal Evropanku.“* Když se po pár týdnech opět setkala s ostatními konvertitkami a naznačila jim, co se děje, uklidňovaly jí, že někdy trvá třeba i rok, než se spolu partneři sžijí a zvyknou si na sebe. *„Pak začneš o tom víc přemýšlet a zjistíš, že všechny ty holky, co se na tebe usmívaly a říkaly, jak mají úžasné šťastné manželství, tak to není pravda. Řeknu to... můj hrubý odhad - 90% holek je nešťastnejch.“*

Problémy se vyskytly i v oblasti bydlení a financí. Jak bylo řečeno výše, pár se po svatbě odstěhoval do jiného města. Bydlení zde zajistil manžel, čímž svou ženu velmi potěšil, protože viděla, že je šikovný a snaží se. Nakonec však již během první noci v novém bytě zjistila, že vedlejší pokoj obývá Syřan, u něhož byli v podnájmu. Přítomnost dalšího muže v bytě znamenala pro respondentku zahalování i doma, navíc jako správná muslimka se před ním nemohla v podstatě ani ukázat, tudíž většinu času doma trávil s dcerou zavřená v pokoji. *„To se potom bojíš jít i na záchod, abys ho náhodou nepotkala.“*

Co se týká financí, tak manžel pracoval a respondentka byla tou dobou ještě na mateřské dovolené a pobírala mateřskou. Z té však platila nájem, takže jí pro osobní užití moc peněz nezbyvalo. Při praní prádla však zjistila, že manžel posílá peníze své rodině do Indie, která ani nevěděla o tom, že se zde oženil. Jednou došlo i ke konfliktu, ve kterém po ní manžel hodil pánev s vařicím jídlem, protože mu nechutnalo. Jak ale říká, tak v tu chvíli se člověk dostane do střetu s vlastním egem a začne pochybovat sám o sobě. Říkala si, proč by se takto manžel choval, kdyby nebyla chyba na její straně.

S rodinou manžela se nikdy nesetkala, ačkoli počítala, že například časem by se do jeho rodné země mohli i přestěhovat. Na to už však nedošlo, protože manželství trvalo jen pár měsíců. I po rozvodu však zůstávala respondentka ještě více jak rok muslimkou. Byla přesvědčena, že její manžel byl výjimkou, ale nakonec se rozhodla od islámu odpadnout. Takto popisuje, co bylo tím zlomem, kvůli kterému se rozhodla od víry odstoupit: *„Jedna holka, kterou jsem měla tehdy za svůj vzor, ona už byla deset let muslimkou tou dobou a měla manžela s vousama, zkrácený kalhoty podle sunny nosil, staral se o ni, vzal si ji taky s dítětem, spolu měli další a teď mají třetí dítě. Ona říkala - „On je tak hodný, on se tak o nás stará, já nemusím nikam chodit.“ A pak zjistíš, že ona nechodí nikam, protože on jí to nedovoluje. A pak ji zbil tak, že skončila v nemocnici. Ta, která říkala, že on by na ni v životě nevztáhl ruku. A to byla taková ta poslední kapka, že jsem si řekla, že když už ti lžou i lidi, který jsi měla za blízký...a najednou zjistíš, že všechno je úplně jinak.“*

Jak sama respondentka říká, na těchto problémech, se kterými se v manželství setkala je těžké i to, že na rozdíl od vztahu s nemuslimem, si nemá člověk o těchto věcech s kým promluvit. *„Žena nikdy nesmí mluvit o poměrech v rodině, to je hřích. Daleko větší hřích je, když ona řekne, že jí manžel zmlátil, než to, že on ji zmlátil. A nesmí nikdy vynést nic „intimního“ z rodiny. A intimní je v rodině naprosto všechno. To, co se tam vaří i to, co se tam děje.“* „Najednou člověk zjistí, že má takovou tu sebecenzuru, že najednou říká, to co se čeká, že bude říkat. Tedy ono je to všechno free, happy, jsem úplně nejšťastnější. Protože ono je hrozně těžký si třeba i přiznat, že člověk udělal chybu.“ Navíc díky tomu, že je zakázáno slavit Vánoce či narozeniny, tak často dochází k zpretrhání vztahů s vlastní rodinou. Se svou maminkou se respondentka stýkala i v době, kdy byla muslimkou, ale nikomu o tom neříkala. Se svými známými z doby před konverzí přerušila vztahy úplně, protože již nenacházeli společná témata.

V době, kdy byla respondentka muslimkou, se aktivně zapojovala do života muslimské obce, jezdila například i na několikadenní kongresy o islámu, kde se účastnila

přednášek vedených i zahraničními představiteli islámských obcí a poskytovala i rozhovory médiím na téma islámu. Tím, že znala ostatní konvertitky a stýkala se s nimi, tak měla možnost blíže poznat je a postupem času i jejich rodinnou situaci, a to například v době, kdy se s ní chodily radit ohledně rozvodu a svěřovaly se jí se svými problémy v manželství. „*Já v podstatě, kdybych nebyla natolik horlivou, tak se o tom nikdy nic nedozvím, protože spousta holek pluje po povrchu. Jsou furt doma a jdou jen v pátek na modlitbu a hned je zase manžel odváží domu, tak ani nemají šanci se něco dozvědět.*“ Díky tomu měla možnost mi popsat i případy ostatních žen, které ale do tohoto rozhovoru neuvádím, protože do výzkumu zahrnuji pouze její konkrétní případ a její vztah.

Tento svazek byl neúspěšný a byl po velmi krátké době rozveden. Jako hlavní faktory tohoto rozpadu vidím především rozdíly v očekávání partnerů a v míře plnění náboženských povinností.

Respondentka konvertovala k islámu na základě svého rozhodnutí a po jeho delším studiu. První z věcí, které jí však hned v začátcích zarazily, byly například rozdílné informace o některých povinnostech, které se dozvíдалa před konverzí, a kterými bylo po konvertování nutné, aby se řídila. Jednalo se však o věci, které jí tou dobou nepřišly nijak zásadní a díky svému nadšení pro své nové náboženství byla ochotná se v mnoha věcech přizpůsobit. Díky tomu, že se snažila plnit vše podle zásad islámu, stejně tak očekávala, že bude dělat její případný muslimský manžel.

Zde bych však viděla jeden z nejdůležitějších důvodů rozpadu vztahu. I po svatbě se respondentka snažila vést řádný život v souladu s islámem, avšak zatímco její manžel po ní přesně toto vyžadoval, sám všechny povinnosti neuplatňoval, jak měl. Díky tomu, že například nezajistil své rodině odpovídající bydlení ani finanční prostředky, navíc respondentku slovně a fyzicky napadal, pochopila, že ve svazku již nemá smysl déle setrvávat, ačkoli se jí muslimské sestry snažily přesvědčit o opaku.

Fakt, že i po odchodu ze vztahu zůstávala nadále muslimkou a chování svého bývalého muže vnímala jako selhání jednotlivce, považuji za důkaz, že její odpadnutí od víry nebylo důsledkem zhrzenosti z neúspěšného manželství nebo podobných pocitů. Její odhalení, že v podstatě všichni, kteří jí k víře přivedli a které považovala za své nejbližší přátele, jí lhali, ji natolik znechutilo, že nejen, že od víry odstoupila, ale dokonce se snaží tuto tvář islámu poodhalovat a upozorňovat na ni.

I to, že v rozhovoru zmiňovala případy dalších konvertitek, které jsou v manželství svým muslimským manželem bity, ponižovány či znásilňovány, svědčí o tom, že se svou negativní zkušenost snaží zužitkovat alespoň v tom smyslu, aby upozornila další ženy na nebezpečí konverze k islámu a tohoto náboženského systému jako takového. Snaží se poukazovat na to, že zatímco nezávislému pozorovateli se mohou tyto smíšené svazky zdát na první pohled ideální a samy konvertitky je tak často popisují, tak ženy nesmí ve skutečnosti o žádných detailech z rodinného prostředí mluvit, natož samozřejmě v negativním duchu. Z tohoto důvodu se tedy o takovýchto případech dozví opravdu jen člověk, který je součástí tohoto společenství a navíc se o podobné záležitosti musí opravdu zajímat a mít důvěru ostatních.

5.3 Nový začátek: respondent č. 3

Třetím respondentem je opět žena. Vzhledem k tomu, že ji osobně znám, tak jsem jí kontaktovala já sama, zda se výzkumu chce zúčastnit. Momentálně žije se svým manželem a synem v zahraničí, proto bylo trochu složitější naplánovat osobní setkání. Původně jsme zamýšlely udělat rozhovor prostřednictvím emailu či Skype, ale nakonec jsme se sešly během jejího pobytu v ČR, kam přijela navštívit svou rodinu. Rozhovor je díky osobní známosti velmi otevřený a odehrával se bez přítomnosti dalších osob doma u respondentčiny rodičů.

Celý rozhovor byl se svolením respondentky nahráván. Vznik interview - leden 2012⁵².

Rodiče respondentky jsou oba středoškolsky vzdělaní. Matka pracovala celý život jako prodavačka, otec v technických profesích a touto dobou je již v důchodu. Respondentka vystudovala střední školu s maturitou s ekonomickým zaměřením, ale nikdy se profesi ve svém oboru nevěnovala. Má dva mladší sourozence - bratra a sestru. Kromě babičky z otcovy strany, která byla pobožnější, byli všichni v rodině ateisté. Náboženství ve výchově nehrálo žádnou roli a povědomí respondentky o islámu bylo pouze malé, v rámci školních znalostí.

V průběhu střední školy pracovala respondentka v několika barech jako barmanka a po skončení studia začala v této pozici pracovat na plný úvazek. Po několika letech se rozhodla následovat několik svých bývalých kolegů, kteří odjeli za výdělkem do zahraničí a odcestovala s kamarádkou, také barmankou, do Velké Británie. „*Tady peníze nebyly nic moc a od známých, který tam taky odjeli, jsem věděla, že si vydělají mnohem víc. Sice jsou tam i*

⁵² Všechny citace v této podkapitole pochází z rozhovoru s respondentem, který vznikl v lednu 2012.

vyšší životní náklady, ale pořád se to vyplatí. Tady mě nic nedrželo, tak nebylo moc co řešit.“ S pomocí kamarádů, kteří v Británii již nějakou dobu pracovali, si našla ubytování a během prvních tří měsíců i práci ve fastfoodu. Zpočátku byl problémem jazyk, ale vzhledem k tomu, že se pohybovala v prostředí, kde musela angličtinu používat každý den a navíc ji slyšela všude kolem sebe, tak se celkem brzy zvládla bez problémů domluvit.

S islámem se začala setkávat v podstatě až po svém příchodu do Velké Británie, a to hlavně díky přistěhovalcům z Indie, Pákistánu a dalších, převážně muslimských zemí, se kterými se setkávala v práci. *„Nejdřív to člověk nijak moc nevnímá, ale pak třeba byl problém, když drželi půst během ramadánu. Když se potom chtělo jít několik lidí ze směny najednou najíst a my měli plnou restauraci, tak to jsou samozřejmě situace, ve kterých si člověk toho islámu všimne. Různě se tam pak dohadovali s vedoucíma směny.*“ Myslí si, že většina Čechů je k cizincům stále velmi nedůvěřivá a rasismus se tu projevuje ve větší míře, než v západních evropských zemích. Tím však, že její výchova byla vždy k cizincům tolerantní, tak neměla žádný problém s muslimy pracovat či je mít jako spolubydlící v domě. Dokonce se jí vždy líbily tmavší typy mužů a jeden z bývalých partnerů byl Albánc (ale katolík).

Se svým manželem - Pákistáncem, se setkala v práci. Vzhledem k tomu, že se často organizovaly různé pracovní akce v rámci upevnování pracovního kolektivu a navíc se její muž nastěhoval jako spolubydlící do domu jejich českých přátel, takže se potkávali čím dál častěji a vídali se i mimo práci. Znali se asi rok, než spolu začali chodit a po pár měsících vztahu se spolu sestěhovali.

Zhruba v této fázi začala respondentka poznávat islám blíže. Viděla partnera během modlení, překládal jí citáty z Koránu, které si vystavil v jejich ložnici, poznávala blíže jeho stravovací návyky atd. Po necelém roce jí partner požádal o ruku a ona souhlasila.

Svatba se konala v mešitě v Británii a zúčastnila se jí jeho i její rodina a přátelé, kteří za nimi přicestovali. Vzhledem k tomu, že manželova rodina by nedovolila, aby si jejich syn vzal za ženu nemuslimku, domluvili se partneři, že ona konvertuje na islám. Vzhledem k tomu, že neviděla nic špatného, co by jí konverze přinesla a na islámu viděla dokonce několik pozitivních aspektů, tak s touto dohodou neměla problém. Díky tomu, že konvertovala, tak jí jeho rodina přijala bez problému. Stejně tak neměla její rodina problém s tím, že si bere za manžela muslima, ani s tím, že ona se stane muslimkou. *„Asi to vyloženě nechápali, proč jsem to udělala, ale asi to ani nijak neřešili, spíš jim to bylo jedno. Bratr se*

ještě neoženil a manžel mojí sestry je ve vězení, takže spíš byli rádi, že já jsem si našla někoho „normálního“ a oni se konečně dočkají svého vnoučete.“

Zpočátku si myslela, že konverze bude spíše formálního rázu, ale po svatbě začala studovat Korán. Postupem času zjistila, co to znamená být muslimkou a uvědomila si, že islám se i vnitřně stal její součástí. Dnes je o víře přesvědčená, ačkoli přiznává, že změny, které v souvislosti s manželstvím a konverzí udělala, vůbec nekorespondují s její minulostí. Ještě v době, kdy žila v Čechách, se totiž stýkala s lidmi z gay komunity a v podstatě velkou část jejích přátel tvořili homosexuálové. Dokonce sama přiznává zkušenosti se vztahem s jinou ženou. Nikdy se nevyhýbala cigaretám, alkoholu a dokonce ani lehkým drogám, což bylo ještě podpořeno tím, že pracovala jako barmanka. *„Ono když pracuješ v baru, kde je neustále zakouřeno a furt tě někdo zve na panáky, navíc se prostě pohybuješ mezi lidma, který pořád chodí na nějaký party a jsou zvyklý na takovej ten divokej noční život, tak je i těžký se něčemu takovému vyhnout.“* Ale konverzi vidí jako nový život, proto to, co se odehrávalo v minulosti nevidí nyní jako překážku ve své víře. V současnosti se snaží být dobrou muslimkou, ačkoli neplní vše na 100%, jak by měla, ale stejně tak manžel. Oba se snaží svou víru skloubit s normálním životem.

V podstatě hned po svatbě přišla respondentka do jiného stavu a porodila chlapečka. Tudíž to, že se v rámci konverze vzdala alkoholu, bylo pozitivum, ke kterému by stejně tak došlo v souvislosti s těhotenstvím. Stejně tomu bylo s cigaretami. Manžel kouří a pije alkohol, avšak nesmí to vědět jeho pákistánští příbuzní. Je to věc, na kterou si opravdu dává pozor, protože ve stejném městě s nimi bydlí několik jeho strýců, bratřanců a jiných vzdálenějších příbuzných, se kterými se občas stýkají. Dokonce spolu pár ještě před svatbou zkusil některé z lehkých drog.

Další z významných změn, které se po svatbě udály, se týkaly slavení svátků. Respondentka byla zvyklá ze své rodiny slavit Vánoce, narozeniny a svátky. Velikonoce probíhaly tradičně pouze v době, kdy byla malá, časem od nich rodina v podstatě upustila a znamenaly už jen pár volných dní. Se svatbou a konverzí od tohoto všeho upustila. Vánoce a svátky neslaví vůbec a narozeninovou oslavu pořádají pouze pro svého malého syna, aby neměl pocit, že ve srovnání s ostatními dětmi o něco přichází. Dělají to tak ale jen pro to, že je zatím malý a do budoucna plánují opustit i tuto tradici. Dříve se respondentka scházela se svou rodinou a příbuznými na Vánoce, které slavili společně, od konverze se vánočnímu času trávenému v Čechách vyhýbá. Naopak se respondentka přidala ke svému muži v držení ramadánu. Až na dobu, kdy byla v jiném stavu, drží oba ramadán opravdu po celou dobu.

„Nejdřív jsem z toho měla obavy a je pravda, že zvlášť ke konci je to už vysilující, ale dá se to zvládnout.“

Syna už od malička učí se modlit a v souladu se svou vírou ho nechali samozřejmě i obřezat. Sami se snaží modlit opravdu 5x denně, ale někdy to není možné z časových důvodů. Do mešity však ani jeden nechodí.

Další výrazná životní změna, kterou respondentka zmiňuje, nastala v oblasti vaření a stravování. Ačkoli manžel se, jak již bylo řečeno, občas napije, tak vepřové maso nejí ani jeden z nich. *„Dřív jsem vepřový jedla, navíc mi vždycky chutnala česká kuchyně, ve které má vepřové svoje místo, ale teď už by mě ani nenapadlo si ho dát. Dokonce k nám jednou kamarád donesl na nějakou party slaninový chipsy, tak jsem mu řekla, že si u nás doma takový věci nepřejeme.“* Vařit se snaží jen arabskou kuchyni a českou v podstatě nepřipravují vůbec. Suroviny nakupují v pákistánském obchodě, kde jsou snadno dostupné všechny ingredience pro arabská jídla a navíc tam mají možnost koupit i halal maso. Doma připravují masové pokrmy pouze z něj, ale když jsou například na návštěvě u přátel nebo jdou do restaurace, tak jí i maso, které není halal.

Co se týká přátel, tak v podstatě s těmi, které znala ještě z Čech, se nevidá vůbec. Vzhledem k tomu, že značná část z nich byli, jak již bylo řečeno, homosexuálové, tak ani do budoucna nemá v plánu je znovu kontaktovat. S nemuslimskými přáteli, které mají s manželem v Británii, se vídá stejně, jen po svatbě si manžel nepřeje, aby ji navštěvovali kamarádi muži, pokud on není doma a to ani v případě, že jsou v doprovodu své přítelkyně, či manželky.

Ještě v době, kdy žila respondentka v České republice, tak zašla občas na nuda pláž, což by dnes bylo samozřejmě nemyslitelné. V otázce oblékání ale žádnou zásadní změnu neudělala. Nezahaluje se a vzhledem k tomu, že se nikdy neoblékala příliš vyzývavě, tak v této oblasti se změnilo jen to, že nyní by si již neoblékla kraťasy, které dříve nosívala nebo by si nevzala triko s výstřihem. Výrazné líčení nebo nalakované nehty nenosila nikdy, takže ani v této oblasti se nic nezměnilo.

V době, kdy se s manželem brali, tak uvažovali o tom, že se v budoucnu přestěhují do Pákistánu. Dokonce se respondentka začala učit jazyk, ale zatím se rozhodli zůstat v Evropě, protože se obávají terorismu. O trvalém přesunu do Čech neuvažují vůbec ze strachu z rasismu. Prozatím tedy zůstávají ve Velké Británii.

Tento svazek můžeme považovat za úspěšný. Pár spolu nějakou dobu chodil a v době sňatku respondentka konvertovala k islámu. Ačkoli původně nepočítala, že jí konverze zasáhne do života nějakým zásadnějším způsobem a brala ji spíše jako formální záležitost, posléze vše pojala spíše jako nový začátek. Vzhledem k tomu, že její minulý způsob života, kterým žila, prostředí, ve kterém se pohybovala a lidé, se kterými se stýkala, často neodpovídali zásadám její nové víry, tak v podstatě významnou část své minulosti opustila. V tom jí pomáhá i fakt, že nyní bydlí v zahraničí, tudíž nemá možnost se s mnoha svými dřívějšími kamarády stýkat. O své minulosti se často vyjadřuje s despektem a konverzi k islámu vidí jako možnost nového začátku.

Svazek je tak o původní kulturu manželky v podstatě ochuzen, ačkoli ani jeden z partnerů to nevnímá jako problém a údajně i sama respondentka se s novou vírou natolik identifikovala, že je pro ni důležité, aby jejich syn byl muslim a vyrůstal v islámské rodině a náboženství a nevádí jí, že prostředí, ze kterého vzešla ona, bude poznávat pouze prostřednictvím českých prarodičů a dalších příbuzných.

Opět bych jako jeden z důležitých faktorů úspěchu vztahu viděla fakt, že ačkoli oba manželé islám praktikují, přestože ne úplně přesně dle příkazů islámu, tak tak činí ve stejné míře. V této oblasti se shodnou, tudíž ani jeden nemá výhrady k tomu, že by partner praktikoval příliš, či naopak své povinnosti zanedbával.

5.4 Požehnání Alláhem: respondent č. 4

Svou čtvrtou respondentku jsem získala na základě kontaktu s Islámskou nadací v Praze, kde jsem se byla poradit ohledně této práce. Jedná se o manželku jednoho z muslimů, kteří se na provozu Islámské nadace osobně podílí. Jeho funkci z důvodu anonymity blíže specifikovat nebudu. Rozhovor probíhal u respondentky doma a byly během něho přítomny i její tři dcerky. Již při příchodu jsem pochopila, že se jedná o rodinu, která víru opravdu praktikuje, protože mi respondentka otevřela dveře, avšak sama se skrývala uvnitř bytu, aby jí nemohly zaznamenat bezpečnostní kamery instalované na chodbě, protože nebyla zahalená. Za důležité považuji uvést, že respondentka trpí zdravotním handicapem.

Celý rozhovor byl se svolením respondentky nahráván. Vznik interview - duben 2012⁵³.

⁵³ Všechny citace v této podkapitole pochází z rozhovoru s respondentem, který vznikl v dubnu 2012.

Rodina mé respondentky byla „typicky česká“, jak jí sama nazvala. Nejbližší příbuzní jsou ateisti a k žádné víře jí nevedli. Jediný kontakt s vírou, a to s křesťanstvím, jí zprostředkovávala stará prababička, která u rodiny trávila zimy. Ta jí také vyprávěla o biblických postavách a naučila ji, jak se modlit, což díky tomu ve věku cca 4 nebo 5 let začala dělat. Vždy, když se dozvěděla o nějakých zvyklostech v křesťanství, chtěla je dodržovat, což se nelíbilo její rodině, která jí za to nadávala a snažila se jí od víry odvrátit. Starší bratr jí například na Velký pátek cpal násilím maso do pusy atd. Vlivem rodiny tak víru opustila.

Během puberty se ostatní děvčata začala líčit a zajímat se o kluky. Jí se něco podobného nelíbilo, dokonce se jí hnusila představa, že by cokoli s nějakým klukem měla mít. Nenosila oblečení, které by jí příliš odhalovalo, díky čemuž se jak doma, tak ve škole setkávala s posměšky. Stejně tak měla odpor k alkoholu, protože často viděla otce opilého. *„Byla jsem z toho hrozně nešťastná, měla jsem z toho hrozný deprese, protože jsem si říkala, tak buď oni jsou správně, a nebo jsou špatně, ale pokud jsou oni špatně, tenhle život okolo mě, tak co je teda správně? A pochopila jsem, že musí být jedna cesta, která je ta správná a teď jsem nevěděla, která to je. Tak jsem začala prosit a neříkala jsem Bože nebo Ježíši, protože potom jsem, jak jsem byla starší, tak jsem si četla o křesťanství třeba Bibli nebo takhle, když jsem se k tomu chtěla vrátit a nepochopila jsem, koho vlastně uctívám. Jestli uctívám Boha nebo Ježíše nebo Marii, nebo koho vlastně uctívám. Nelíbilo se mi to, přišlo mi to nesrozumitelný, nelogický, tak jsem prostě prosila něco. Říkala jsem jenom prosím tě, ukaž mi tu správnou cestu, ať je to cokoliv. Pokud je to tahle jejich cesta, tak mi dej sílu, abych po ní dokázala jít, abych dokázala být stejná jako oni, ale pokud je to jiná cesta, tak mi jí ukaž.“*

Na zastávce MHD se jednou setkala s Arabem, muslimem. Začali se spolu bavit o islámu a on jí nabídl návštěvu mešity. *„Tak jsem šla do mešity a najednou, já jsem předtím měla hrozný deprese, strašný, to nikomu nepřeju, já jsem měla pocit, že mi prostě praskne srdce, byla jsem úplně hotová z toho a najednou jsem se uklidnila a cejtla jsem, že to je to správný, to co chci. A tak jsem šla s ním do té mešity a šla jsem tam už s tím, že se stanu muslimkou. Já to nedokážu vysvětlit. Hodně se mě lidi ptají proč. Já, nedokážu to vysvětlit. A okamžitě ten den, jak jsem šla do mešity, jsem se dala k islámu.“* Doma s jejím rozhodnutím měli samozřejmě problém a snažili se jí v praktikování víry bránit. Díky tomu se musela schovávat při modlení, či zahalovat se šátkem až po tom, co odešla z domu a zase ho sundávat, než se vrátila. Když jí venku zahlídli např. známí, volali její matce, že ji potkali zahalenou, takže čelila neustálým problémům. *„Na jednu stranu já se potřebovala naučit islám a na druhou stranu oni mě takhle jako pořád...já vás mam ráda, já po vás nic nechci, já*

po vás nechci, aby vy jste byli muslimové, aby vy jste se se mnou modlili. Já chci jenom, abyste mě nechali být a zároveň abyste poznali, že ten islám není nic špatného, že já se nikde neodpálím. Abyste třeba šli se mnou mezi muslimy, abyste si přečetli Korán nebo něco o islámu, ale ne z médií. Abyste prostě o mě neměli strach. To oni nechtěli.“

Nakonec vše, pár měsíců po jejím konvertování k islámu, vyvrcholilo útekem z domova. Kontaktovala Islámskou nadaci v Praze a kamarádku, která jí učila islám, a ti jí pomohli. U zmíněné kamarádky se ubytovala, a když se jí jeden z muslimů pracujících v mešitě zeptal, zda by si ho chtěla vzít, souhlasila. Po zasnoubení se vydali na úřad, aby zažádali o zplnoletnění. V té době se s ní zkontaktovala matka, se kterou se sešla v mešitě. Ta se jí snažila přesvědčit o návratu domů a slibovala jí, že bude moci islám praktikovat. Když se však respondentka vrátila domů, rodina ji odvezla na chatu, kde ji držela. Po několika dnech se dostala ke svému mobilnímu telefonu, kontaktovala svého snoubence, ten pro ni ještě s kamarádkou a jejím manželem přijeli a pomohli jí utéct. Poté se nechala s manželem oddat v mešitě.

Ačkoli její rodina věděla, kde se nachází, vyhlásila po ní celostátní pátrání. Z toho důvodu, aby nedělala problémy muslimské komunitě, rozhodla se při cestě na islámský kongres v Třebíči, nahlásit na policii. Zde došlo k setkání s rodiči, se kterými se domluvila, že za podmínky dokončení studia na gymnáziu, může žít se svým novým manželem.

Manželova rodina je původem z Palestiny. Islám v podstatě nepraktikuje, avšak to, že si vzal Češku, byl velký problém, a to především kvůli původu. *„Muj táta je starej rasista a nenávidí cokoliv jinýho, než Čechy a zase jeho táta je starej rasista a nenávidí cokoliv jinýho, než Palestine.“* Dodnes respondentka s manželem netuší jak, ale obě rodiny se za jejich zády spojily a zjistily, že ani jedna strana si tento svazek nepřeje, a tak se společně domluvily na plánu, díky kterému byla respondentka svou rodinou opět unesena a držena s cílem odvrátit ji od víry. Po týdnu však její manžel vše ohlásil na Městský úřad, kam byla díky tomu oficiálně předvolána. Z důvodu její neplnoletosti byly však možné pouze dvě varianty. Buď se musí vrátit zpět ke své rodině, nebo bude muset jít do diagnostického ústavu, což byla možnost, kterou si nakonec zvolila. Zde však může být člověk jen dočasně, takže po nějaké době přestoupila do internátu v Krči. Zde bydlela a stále navštěvovala své gymnázium. Vztahy s rodinou se trochu zlepšovaly a po čase dokonce začala jezdit na víkendy domů.

V době, kdy respondentka nastoupila do diagnostického ústavu, odletěl její manžel studovat šaría islám do Jordánska, kde strávil rok a poté se přestěhoval do Saudské Arábie. Zde se mu podařilo získat vízum a povolení k pobytu i pro svou manželku, která s dovršením

18 let přerušila studium a odjela za ním. V Saudské Arábii spolu strávili 3,5 roku a narodily se zde první dvě dcery. V době, kdy se měla narodit dcera třetí, již bydleli v České republice (nyní tu jsou 1,5 roku), avšak zde respondentka rodit nechtěla, proto se rozhodli pár měsíců před porodem odcestovat do Jordánska, kde se nachází část manželovy rodiny. Pár měsíců po porodu se zase vrátili zpět do České republiky.

Co se týká vztahů s rodinou, tak v případě respondentčiny matky je situace velmi proměnlivá, s otcem, se kterým dříve vycházela velmi dobře, si dnes prý nemají co říci, tudíž tento vztah velmi ochladl, podobně je tomu i s bratrem. Nejlepší vztah má s otcovou matkou, která rodinu navštěvuje skoro každý den, bere děti na procházky a s islámem už nemá problém. Nejpozitivnější vliv na rodinné vztahy mělo podle respondentky narození dětí. Tím, že vnoučata prarodiče obměkčí a napomohou napravit rodinné vztahy, uklidňuje také nové konvertitky, které se často potýkají s podobnou reakcí rodiny.

Rodiče manžela jsou oba Palestinci. Jsou rozvedení, matka žije v České republice a otec v Severní Korey. V době, kdy si respondentka svého muže brala, jeho rodina víru skoro nepraktikovala. Problém s jejich sňatkem tedy neměli kvůli tomu, že si vzal původem Čěšku, ale proto, že není Arabka. Dříve byly vztahy, především s jeho matkou, velmi špatné, ale v současné době je to mnohem lepší. Paradoxně jí například vadilo, že chodí respondentka zahalená v šátku, díky čemuž na ní ostatní koukali. Nejlepší vztahy jsou s rodinou z otcovy strany, která žije v Jordánsku. Jde o praktikující muslimy, kteří s její národností neměli žádný problém.

Na otázku, co se jí nejvíce líbilo na islámu, odpovídá: „*Jaký islám má vztah k ženě. Práva ženy, povinnosti ženy, mně to prostě připadalo strašně logický.*“ Například zahalování žen, které často nemuslimové vnímají jako prostředek omezování, vidí přesně naopak. „*Pro mě naopak to byla obrovská svoboda tohleto.*“ Přijmout cokoli z islámu neměla problém. Dokázala by akceptovat i polygamií. Chápe, kdy a proč k ní dochází a pokud probíhá podle pravidel islámu, tak si ji dokáže představit i ve své rodině, ačkoli uznává, že určité míře žárlivosti by se možná sama neubráníla. „*To je normální, to měly i manželky Proroka, si myslím. Že mezi sebou žárlily. Jenže muslim, což je pro vás možná těžký pochopit, muslim by neměl žít pro tenhle život, ale pro ten budoucí. My tenhle život bereme prostě jako zkoušku. Takže je to jenom zkouška a je to jenom o síle víry.*“ Navíc si žena může před svatbou smluvně zajistit, že další manželku si muž nevezme. „*Islám nikoho neomezuje. Pokud ta rodina žije skutečně podle islámu a podle Koránu, tak nikdo není omezený a všichni jsou šťastní.*“ Zároveň si však uvědomuje, že v těchto smíšených párech může docházet právě i

k problémům. „Často se stává, že ženská konvertuje, ale buď konvertuje kvůli tomu manželovi, což se stává, nebo že si s sebou vezme hodně tady těch českých zvyků a tradic a pak mají problémy, protože buď se stane to, že on přijede do Evropy a nepraktikuje všechno tak, jak má. Vezme si jí a pak najednou se mu rozsvítí a začne zase praktikovat všechno tak, jak má. Jenže co chudák ta ženská. (...) Pak jsou problémy, pak jsou rozpory. Ale pokud oba chtějí ten pravý čistý islám a nechtějí nic jiného, chtějí prostě jenom podle Koránu a podle sunny žít, tak se vždycky dohodnou a budou to brát úplně stejně.“

Díky tomu, že se jí po přestoupení na islám snažila rodina bránit v praktikování víry, bylo pro respondentku velmi těžké poznávat islám a jeho pravidla. Pomáhala jí již zmíněná kamarádka, která jí vždy vykládala jednotlivá pravidla na určité téma a nahrávala jí přednášky z mešity. Po té, co se naučila arabsky, čerpala i z arabsko-jazyčných zdrojů. Jak ale sama zdůrazňuje, islám je natolik obsáhlý, že učit se ho bude celý život.

V podstatě hned ve chvíli, kdy se respondentka rozhodla pro přestoupení na islám, včlenila do svého života všechna pravidla, o kterých se dozvíдалa. Přestala např. konzumovat vepřové maso, začala se zahalovat a své rodině oznámila, že s okamžitou platností přestává slavit jakékoli nemuslimské svátky, včetně narozenin, protože to její nová víra zakazuje. Respondentka si uvědomuje, že některé z těchto zásad, mohou v budoucnu dělat problémy i jejím dcerám například ve školce nebo škole. To je také jeden z důvodů, proč má rodina v plánu se odstěhovat do Jordánska, kde by život dle pravidel islámu byl podstatně jednodušší. Pokud by však tyto plány nevyšly a děti by musely začít chodit do české školky a školy, tak v případě, že by zde ještě nebyly k dispozici tyto instituce v islámské podobě, tak by se alespoň snažili s manželem vybrat takové, kde by byla možná nějaká dohoda s vedením. A to nejen v oblasti stravování, ale například i co se týká společného převlíkání chlapců a dívek před hodinami tělocviku, či neúčast na školních vánočních besídkách apod. Věří, že když dětem vše vysvětlí a budou jim podobné akce vynahrazovat islámskými svátky, tak je např. ani neúčast na školních akcích mrzet nebude. Obdobné řešení volí například i na návštěvách babičky, kde nesmí jíst maso, protože není halal. Děti vědí, že doma ho dostanou, proto jim prý nedělá problém si ho na návštěvě odepřít.

Podobně je tomu například i s hudbou. Ta je v islámu zakázaná, proto se jako alternativy využívá dětských písniček bez hudby, maximálně třeba s bubínky. Do souladu s islámem se uvádějí i pohádky. Nevyprávějí se ty, v nichž se vyskytují čerti, a zatímco v běžné verzi Červené Karkulky, nese hlavní postava své babičce v košíku víno, tak ve verzi dle islámu jde o mošt apod.

Během naší konverzace si starší z dcer donesla hračku z umělé hmoty, která po stisknutí tlačítka začala hrát dětskou písničku. „*No, tak tyhle hračky má na svědomí babička. Vadí to, nemělo by to být, ale...ony totiž vždycky, když tu někdo je, kdo není muslim, tak ony to přinesou a koukaj jako co to je.*“ „*Tak mlátit je za to nebudu. Prostě řeknu, že by to nemělo být, že se to nedělá, že to nepouštíme, ale jsou malý, jsou to malý děti. Kdyby to byl 16 letý kluk a pouštěl by si támhle písničky na počítači, protože některý anglický písničky jsou sprostý, že jo. A tohle by si pouštěl, tak to by letěl.*“

Dcery jsou ve věku 4 roky, 3 roky a 7 měsíců. Doma se mluví pouze arabsky, aby se děti, které otce vidí méně, s ním dorozuměly. Češtinu tak slyší velmi málo. V případě, že by se rodina odstěhovala do arabské země, komunikace doma by probíhala naopak v českém jazyce.

V současné době je respondentka doma s dětmi, a pokud zvládne muž rodinu finančně zajistit, tak zatím nemá v plánu jít do zaměstnání. V případě, že by však nastala nutnost, tak si udělá nějaký rekvalifikační kurz a pracovat půjde. Pokud zůstane zatím v domácnosti, tak by ráda měla další děti.

I tento poslední svazek je úspěšný. Osobně vidím hlavní důvod v tom, že manžel se snaží vše praktikovat dle zásad islámu a stejně tak činí i respondentka, které se obecně uznávané hodnoty české společnosti nelíbí a naopak v islámu našla vzorovou společnost a morálku, která jí přináší uspokojení.

Od malička se respondentka necítila v české společnosti dobře, cítila, že nezapadá, v čemž mohl hrát z mého pohledu roli i její zdravotní handicap. Už jako malá měla sklon se odlišovat a tíhla k víře, kterou však opustila na nátlak rodiny. Její odmítavé postoje k hodnotám, názorům a postojům většinové části české společnosti se s jejím věkem zintenzivňovaly a v podstatě zapříčinily její pocity nespokojenosti a bezradnosti. Islám jí tak skýtal z těchto pocitů vysvobození. Všechna jeho nařízení vidí jako pozitivní, daná pravidla si dokáže zdůvodnit a jejich případný negativní vliv nevnímá. Z tohoto důvodu se také ihned po konverzi snažila implementovat do svého života všechny příkazy islámu, se kterými byla seznámena a naopak vyškrtnout cokoli, co souviselo s českou kulturou a dostalo se do střetu s pravidly její nové víry. V tomto bodě se tedy významně shoduje se svým mužem.

Jako velmi problematickou vidím v tomto případě reakci rodin obou partnerů na tento svazek. Tento negativní dopad se však netýká svazku jako takového. Naopak nutnost se

stmelit proti vůli rodiny vidím jako jeden z možných faktorů, které mohly k úspěchu manželství dopomoci. Nejhuře však tyto události poznamenaly vztahy s původními rodinami partnerů, což v případě respondentky znamenalo ještě významnější oddělení od jejích kořenů.

Co se týká výchovy dětí, tak i v této důležité oblasti se oba manželé shodnou. Nejsou spokojeni s českou společností a s tím, jakým způsobem jsou děti vychovávány již od útlého věku, natož jaké vzory a postoje jsou jim předkládány jako následováníhodné ve věku vyšším. Z tohoto důvodu by se manželé v budoucnosti rádi i s dětmi odstěhovali.

V tomto rozhovoru mi však některá tvrzení respondentky trochu neseseděla. Na jednu stranu je přesvědčená, že v případě, že jde člověk dětem příkladem a snaží se jim vysvětlit, proč se například nemohou účastnit některých aktivit, do kterých se zapojují jejich vrstevníci (kupříkladu vystupovat na vánoční besídce), tak to děti pochopí a nemrzí je to. Na druhou stranu si dcery během našeho rozhovoru donesly hračku, o které očividně věděly, že by si s ní hrát neměly, protože reprodukuje hudbu, avšak bylo zřejmé, že se jim líbí a melodii si z ní pouštěly stále dokola. Navíc jedním z důvodů, proč se chce rodina v budoucnu přestěhovat do muslimské země je ten, že by se mohly děti ve věku dospívání cítit vyřazené z kolektivu například tím, že nebudou moci konzumovat alkohol, s kamarády vyzkoušet svou první cigaretu a navíc se budou zahalovat. Zde bych tedy, v případě, že rodina zůstane v České republice, viděla do budoucna jeden z možných problematických bodů. Ne však mezi manželi, ale mezi dětmi a rodiči.

6. Kulturní střet v česko-muslimském manželství:

analýza získaných dat

Jak jsem uvedla již výše, v této části se budu věnovat jednotlivým tématům, která jsem určila na základě nastudované literatury jako oblast, ve které může dle mých předpokladů ke kulturnímu střetu docházet. Tyto tematické okruhy jsem posléze doplnila o další, jenž vplynuly jako důležité z rozhovorů s informátory.

V zásadě se jedná o tyto tematické celky:

- Setkání českého partnera s islámem a zaujetí postoje k němu
- Reakce rodiny respondenta
- Reakce rodiny muslimského partnera
- Genderové role v rámci vztahu a ve společnosti
- Stravování
- Odívání a zdobení
- Křesťanské vs. muslimské festivity
- Výchova dětí

6.1 Setkání českého partnera s islámem a zaujetí postoje k němu

V případových studiích, které jsem do práce získala, se setkáváme se čtyřmi respondenty. Jejich cesty k islámu se velmi liší a s tím i způsob, jakým se k němu postavili a míru, do jaké ho nechali do svého života vstoupit.

Z těchto čtyř respondentů tři konvertovali, avšak pouze dva tak učinili z vlastního přesvědčení a ne kvůli muslimskému partnerovi. V tomto bodě spatřuji významný rozdíl, od kterého se odvíjí především odlišná míra implementace příkazů islámu do života informátorů. Totiž respondentky, které si islám samy zvolily ještě v době, než poznaly svého partnera, začaly hned po konverzi uplatňovat ve svém životě příkazy islámu v plném rozsahu, avšak respondentka, která změnila svou náboženskou víru kvůli svému muži, se v otázce praktikování víry přizpůsobila svému manželovi a dodržuje pravidla pouze do té míry, do jaké se jich drží právě její muž.

Respondent, který k islámu nekonvertoval, ho vnímá jako svobodně zvolenou víru své ženy a je schopný na něm vidět jak pozitivní, tak negativní stránky. Je rád, že i jeho manželka považuje své náboženské vyznání za soukromou záležitost, mnoho pravidel nedodržuje a jiná následuje pouze částečně, či symbolicky. Oba partneři se tak snaží kulturní rozdílnosti ve vztahu zúročit a obě kultury i filosofické náhledy na svět vzájemně propojovat.

6.2 Reakce rodiny respondenta

Ve výše popsaných případech se setkáváme s naprosto odlišným postojem rodičů a nejbližších příbuzných jak k islámu samotnému, tak k výběru partnera s muslimskou náboženskou příslušností.

Největší roli v této otázce hraje dle mého názoru celková míra tolerance v rodině a otevřenost k poznávání a přijímání jinakostí. V podstatě ve všech případech, kdy se rodiče respondenta jeví jako tolerantní, neměli s přijetím muslimského partnera svého potomka problém. V počátcích se třeba snažili informátory upozornit na možná úskalí vztahu, poukázat právě na kulturní, náboženskou a myšlenkovou rozdílnost původu vybraného manžela či manželky, ale jejich volbu respektovali. Jako významný prvek se zde ukázal samozřejmě i jazyk, který může mezi muslimským partnerem a rodiči českého informátora tvořit bariéru, avšak ta se v případě výše zmíněných podmínek nejeví jako nepřekonatelná.

To vše dokládá i situace poslední respondentky - praktikující konvertitky, jejíž rodina se již od počátku informátorčina přestoupení na islám vůči víře vyhraňovala, zakazovala jí praktikovat a dokonce dceru unesla za účelem odpadnutí od tohoto náboženství. A tak, ačkoli muslimský manžel nemá s českým jazykem problémy, nebyl českou rodinou nikdy zcela přijat. Vztahy byly velmi problematické, a přestože dle slov respondentky se situace zlepšila s příchodem dětí, tak je stále velmi složitá.

6.3 Reakce rodiny muslimského partnera

V tomto bodě platí samozřejmě stejné postřehy jako u předchozího. Jako zajímavý bod bych však chtěla zmínit jeden z jevů, který se v jedné z mých případových studií vyskytl, a to nevoli rodiny muslimského partnera k, z jejího pohledu, přílišnému praktikování islámu českou konvertovanou partnerkou. V tomto případě byla pro rodinu muslima problémem především národnost jeho manželky, avšak zároveň se například manželově matce nelíbilo, že se jeho žena celá zahaluje, protože ona tak v české společnosti, ve které žije, nečiní. Pohledy kolemjdoucích, které na sebe respondentka díky svému oděvu strhávala během jejich společného pohybu městem, jí byly nepříjemné. Tento přístup považuji za zajímavý především z toho důvodu, že u ostatních informátorů je situace většinou opačná a rodina muslimského partnera je ráda, když se český partner o kulturu a náboženství svého manžela či manželky zajímá a ještě lépe samozřejmě i praktikuje.

6.4 Genderové role v rámci vztahu a ve společnosti

I v případě ženských a mužských rolí ve svazku a v širší společnosti se díky heterogenitě respondentů setkáváme s několika velmi odlišnými variantami řešení. A to od postoje, na který jsme zvyklí z české společnosti, kdy se ženy i muži libovolně setkávají a komunikují spolu bez jakýchkoli omezení, přes situaci, kdy se respondentka začala vyhýbat návštěvám svých kamarádů v době manželovy nepřítomnosti, až po úplné začlenění příkazů islámu, dle kterého spolu muslimka s mužem mimo přesně vymezené členy nesmí mluvit a během hromadných setkávání rodin musí být ženy s dětmi separovány od mužů.

Obě respondentky, kterých se toto oddělování týká nebo týkalo, si na tento příkaz však nestěžovaly. Dokázaly si ho odůvodnit tím, že jim je ve skutečnosti společnost muslimských sester příjemnější a s muži by nenašly společné téma hovoru, proto ani o slavení či setkávání ve smíšeném kolektivu nemají či neměly zájem.

Při setkání s cizím mužem na ulici je, či bylo pro tyto ženy samozřejmostí dodržování cudnosti, což znamená například i klopení zraku a vyhýbání se přímému pohledu do očí, aby si ho muž mylně nevysvětlil například jako zájem ze strany ženy. Pokud to bylo možno, na ulici se snaží pohybovat převážně v doprovodu svého muže, či dalších muslimských sester.

6.5 Stravování

Tato oblast je v nařízeních daných islámem popsána celkem podrobně a stejně jako v mých případových studiích, jsem se i u jiných muslimů setkala s různorodým uplatňováním těchto pravidel.

Respondenti, kteří k islámu konvertovali a všichni muslimští partneři mých informátorů dodržují naprosté vyřazení vepřového masa z jídelníčku. Dost možná můžeme tento jev přisoudit především tomu, že muslimové obecně jsou od dětství vedeni k pohledu na vepřové maso jako na něco nečistého, často až nechutného. Respondent, který na islám nekonvertoval, vepřové konzumuje, což jeho ženě nevadí, ale jídla z něj nepřipravuje.

Zatímco však všichni muslimové z mnou zdokumentovaných svazků vepřové maso odmítají, v postojích k alkoholu se setkáváme s větší variabilitou. A to od úplných abstinentů s odporem k alkoholu, přes občasné konzumenty, až po muslimy, kteří se jednou za čas dokonce opijí. Zajímavé však je, že mnozí z nich se své selhání snaží buď sami ve svých očích ospravedlnit, případně přestože pijí, důsledně dbají na to, aby se o jejich prohřešku proti víře nedozvěděli ostatní muslimští příbuzní.

Pravidlo o konzumaci masa halal až na jediný pár nikdo neřeší, ačkoli všechny manželské páry zařazené do mého výzkumu žijí ve městech, kde se halal řeznictví vyskytuje.

6.6 Odívání a zdobení

Nejvýraznější požadavky v oblasti odívání a zdobení jsou kladeny v islámu na ženy. Ve všech párech, které jsem v práci uvedla, je dodržování těchto pravidel odpovídající celkové míře vlivu islámu v těchto svazcích.

Ženy z těchto párů, které jsou muslimky, avšak nedodržují důsledně všechna nařízení, se nezahalují, ale zároveň se vyhýbají krátkým sukním či hlubokým výstřihům. Namísto zahalování tak volí spíše střídmejší verzi běžných oděvů, tudíž by na ulici z jejich vzezření nikdo náboženskou víru neodhadl. Ty, které se však snaží, či v době konverze snažily dodržovat všechna nařízení, si důsledně zakrývají i celé tělo. A nejen to. Na veřejnosti se vzdávají, či vzdávaly i lakování nehtů, užívání voňavek, make-upu (ten je spolu s nalakovanými nehty povolen, avšak aby došlo ke správnému očištění před modlitbou, musí se lak odlakovat a make-up odlíčit, tudíž je jejich nošení při pěti modlitbách denně prakticky nemožné), ozdob, které by vydávaly cinkavý zvuk, či podpatků, kterými by mohly klapat.

6.7 Křesťanské vs. muslimské festivity

Co se týká slavení svátků, které jsou obecně v České republice praktikovány, vše by mělo být po konverzi k islámu odbouráno. Jedná se nejen o svátky jako jsou Velikonoce, či Vánoce, ale například i o oslavy narozenin.

V manželství, ve kterém je manželem Čech, který na islám nekonvertoval, se pár snaží dodržovat a účastnit všech oslav a svátků z obou kultur, které slavit chtějí, bez ohledu na jejich kulturní či náboženský původ. Běžně se tak zúčastňují oslav Vánoc, narozenin, měsíce ramadánu apod. V posledním jmenovaném případě se má však dodržovat měsíční půst během dne, což je při běžném pracovním režimu velmi vysilující, proto se ho respondentova žena účastní pouze symbolicky prostřednictvím pár dní, kdy tuto zásadu opravdu dodržuje. Její český partner proti tomu nic nenamítá a dokonce má v plánu se v budoucnu ramadánu také zúčastnit, a to především ze zvědavosti. Velikonoce pár neslaví z důvodů spíše časových.

Zbylé respondenty od doby konverze k islámu všechny svátky obvyklé v české společnosti odbouraly. Výjimkou je v jednom páru slavení narozenin syna, avšak v jeho pozdějším věku rodina plánuje eliminovat i toto. Všechny informátorky se k zákazu oslav

českých svátků a narozenin stavěly pozitivně a prý jim tato změna po konverzi problémy nedělala.

6.8 Výchova dětí

Výchova dětí je jedno z témat, které dokáže vyvolávat velké rozpory i mezi partnery pocházejícími ze stejného kulturního prostředí. Dá se však říci, že ačkoli se moji respondenti ve svých přístupech k výchově dětí liší, se svým partnerem se všichni shodnou. Jako výjimku bych uvedla bývalou konvertitku, která měla již před vstupem do manželství vlastní dítě. Díky tomu, že adopcí nevzniká z pohledu islámu příbuzenský vztah, podle slov respondentky si její tehdejší muž ke svému novému potomkovi nevytvořil žádný vztah a ani se o to nesnažil.

Ostatní páry v mé práci se však na výchově svých dětí shodnou a český příslušník jediného bezdětného vztahu se sice obává, aby se jednou manželka nezasazovala o větší roli náboženství v životě jejich dětí, než si on sám přeje, avšak díky dosavadním zkušenostem věří, že dokážou najít nějakou rozumnou rovnováhu a svým dětem poskytnou stejně svobodnou volbu, jakou dostal od svých rodičů on.

Závěr

Ve své práci jsem se pokusila zachytit různé způsoby řešení kulturního střetu v manželství, ve kterém pochází jeden z partnerů ze společnosti české a druhý z kultury postavené na základech daných islámem. Snažila jsem se ukázat různé varianty těchto svazků a následně i způsob, jakým dané páry rozpory mezi českou a muslimskou kulturou vyřešily. Zda se prosadil pouze model dle jednoho z partnerů, nebo se pár snaží o integraci kulturních prvků obou výchozích prostředí. Díky různorodosti případů, které jsem do své práce zařadila, jsem měla možnost poznat k tomuto tématu velmi odlišné přístupy a názory a z nich vyvodit vlastní závěr, který shrnuji na následujících řádcích. Chci však podtrhnout, že jsem si vědoma faktu, že na základě čtyř případových studií nelze utvořit univerzálně platný závěr.

Na základě mého zkoumání se jako nejdůležitější faktory, které ovlivňují, zda se partneři budou řídit dle příkazovosti islámu, islám nebude hrát ve vztahu roli, či se kultury v manželství promísí, ukázalo několik jevů.

Tím prvním je míra tolerance a kulturní otevřenosti obou partnerů. Ta je velmi často daná výchovou z rodiny a ovlivňuje, zda jsou manželé schopni přijmout kulturní a náboženské prvky svého partnera jako pozitivum, případně se na nich i nějakým způsobem podílet, či předpokládají, že se jejich protějšek své původní kultury zřekne a plně přijme tu jejich.

Dalším rozhodujícím kritériem, od kterého se odvíjí řešení kulturního střetu v těchto vztazích, je rozhodnutí českého partnera, zda přijme islám za svou víru a pokud ano, tak do jaké míry jsou manželé praktikujícími muslimy. Samozřejmě čím důsledněji pár praktikuje, tím větší slovo bude islám v manželství mít.

Co se týká faktoru ovlivňujícího úspěšnost či neúspěšnost vztahu, na základě mého zkoumání se jím ukázal být fakt, zda oba manželé následují pravidla islámu do stejné míry a v případě páru, ve kterém český partner k islámu nekonvertoval, tak zda si oba partneři v této otázce vzájemně dopřávají stejnou míru tolerance.

Seznam literatury a dalších informačních zdrojů

- Barbara, Augustin - Marriage Across Frontiers, Multilingual Matters Ltd, Bristol 1989,
bakalářský překlad UK FHS, Aubrechtová Evžena - Manželství přesahující hranice
- Denny, Frederic - Islám a muslimská obec, Prostor, Praha, 1998
- Dugan, Romano - Intercultural marriages: promises and pitfalls - 3rd ed., Intercultural Press,
Yarmouth, 2008
- Fleissig, Jiří; Bahbouh, Charif - Malá encyklopedie islámu, Dar ibn Rushd, Praha 1993
- Hammudah 'Abd al-'Átí - Zaostřeno na islám, Islámská nadace v Praze, Praha 2010
- Hendl, Jan - Kvalitativní výzkum - Základní metody a aplikace, Portál, Praha 2005
- Hitchcocková, Susan Tyler; Esposito, John- Zeměpis náboženství, Knižní klub v ed.
Universum, Praha 2009
- Kropáček, Luboš - Duchovní cesty islámu, Vyšehrad, Praha 2003
- Křesťanová, Veronika - Arabské ženy v českém prostředí, bakalářská práce FHS UK, Praha
2007
- Křikavová, Adéla; Mendel, Miloš; Müller, Zdeněk; Dudák, Vladislav - Islám - ideál a
skutečnost, Baset, Praha 2002
- Morgensternová, Monika; Šulová Lenka a kol. - Interkulturní psychologie, Karolinum, Praha
2009
- Průcha, Jan - Interkulturní komunikace, Grada Publishing, Praha 2010
- Spencer, Robert - Islám bez závoje, Triton, Praha 2006
- Šajch Fadhlalla Haeri - Základy islámu, Votobia, Olomouc 1997
- Ziauddin Sardar, Zafar Abbas Malik - Islám, Portál, Praha 2004

Studie a výzkumné zprávy:

- Drápalová, Barbora; Kolářová, Ilona - Manželství s cizincem (cizinkou) muslimského
vyznání, 2002;
URL:http://www.cizinci.cz/files/clanky/123/Manzelstvi_s_cizincem_cizinkou_muslimskeho_vyznani.pdf (16. 6. 2011)
- Topinka, Daniel (ed.) - Integrovaný proces muslimů v České republice - pilotní projekt,
2006/2007
URL:http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/integrace_muslimu.pdf (25. 6. 2011)

Internetové zdroje:

URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ar%C3%ADa> (5. 5. 2012)

URL: <http://www.islaminfo.estranky.cz/clanky/kultura/hidzhab.html> (19. 5. 2012)

URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Is%C3%A1m> (13. 3. 2012)

URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/295507/Islam> (2. 6. 2012)